

โครงการสืบสานวัฒนธรรม คันท้าอนุรักษัฒญา
ภูมิปัญญาภาษาอีสาน ประจำปี งบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๖

กองการศึกษาฯ องค์การบริหารส่วนตำบลยางคำ
อำเภอโพธาราย จังหวัดร้อยเอ็ด

พญา

พญาคืออะไร

พญา หรือ พะหยา เป็นคำกลอนหรือคำปรัชญาของลาวในและคนไทยภาคอีสานโบราณ ซึ่งภาษาสืบทอดมาจากภาษาของอาณาจักรล้านช้าง^[๑] และปัจจุบันการเล่นพญายังหลงเหลือในหมอลำกลอนแบบอีสาน คำว่าพญา มีความหมายในกลุ่มเดียวกับปัญญาและปรัชญาบางครั้งสามารถใช้แทนกันได้^[๒] ซึ่งพญาเป็นคำร้อยกรองที่คล้องจอง มีสัมผัสระหว่างข้อความไม่เข้มงวดและไม่มีฉันทลักษณ์กำหนดไว้อย่างชัดเจน แต่เวลาพูดจะมีการเน้นคำหนักเบา เพื่อให้ผู้ฟังมีความเพลิดเพลินและสารจดจำได้ง่าย เรื่องที่ถูกแต่งเป็นพญามีหลายเรื่องเช่น คำสอนทางศาสนา เรื่องราวในชีวิตประจำวัน การเกี่ยวพาราสีของหนุ่มสาว และการละเล่นของเด็ก เป็นต้น (<https://th.wikipedia.org/>)

พญา เป็นคำพูดที่ชาวไทยอีสาน ใช้พูดกันเพื่อแสดงถึงภูมิปัญญาของผู้พูด นักวิชาการและผู้รู้ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความหมายของ พญา ไว้ดังนี้

ปรีชา พินทอง (๒๕๓๒ : ๕๒๘) ได้ให้ความหมายว่า พญา (น.) หมายถึง ปัญญา, ความรู้, ความฉลาด คำภาษิตที่มีความหมายลึกซึ้งเรียกว่า พญา ส่วน นงลักษณ์ ขุนทวี (มป.ย.) ให้ความหมายเกี่ยวกับคำว่าพญา ไว้ดังนี้ พญา เป็นคำภาษาถิ่นอีสาน ตรงกับภาษาไทยกลางว่า ปัญญาหรือปรัชญา เพราะในภาษาถิ่นอีสาน จะใช้เสียง ผ แทนเสียง ป หรือปร ในภาษาไทยกลาง เช่น ผัด เป็น เปรด, โผด เป็น โปรด, ผาบ เป็น ปราบ, ผาสาด เป็น ปราสาท

สำนักงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น (๒๕๔๐ : ๔๕) ได้สรุปความหมายของ พญา ไว้ดังนี้ พญา (น) เป็นคำพูดของนักปราชญ์ถิ่นอีสานโบราณและเป็นภาษาที่มีอายุมากพอสมควร พญาเป็นคำที่ถ่ายทอดมาจากคำว่า ปัญญา และปรัชญา ซึ่งอพยพมาตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา นักปราชญ์โบราณอีสานท่านเปลี่ยนจากคำเดิมคือ ปัญญา เป็น พญา เพื่อความสะดวกหรือเพื่อความเหมาะสมกับภาษาถิ่นก็อาจเป็นไปได้ ปัญญา แปลว่า ความรอบรู้ ดังนั้น คำว่า พญา ก็คงมีความหมายเช่นเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน

จากทัศนะดังกล่าวเห็นว่า คำว่า พญา ปัญญา ปรัชญา เป็นกลุ่มภาษาเดียวกัน มีความหมายคล้ายคลึงและใกล้เคียงกัน ซึ่งอาจใช้แทนกันได้ ดังนั้น สรุปได้ว่า พญา, ปัญญา, ปรัชญา (wisdom, philosophy, maxim, aphorism) หมายถึง ปัญญา ความรอบรู้ ไหวพริบ สติปัญญา คำคม สุภาษิต หรือคำที่พูดเป็นปริศนาฟังแล้วได้นำมาคิดมาวิเคราะห์เพื่อค้นหาคำตอบจากปัญหาว่าความจริงเป็นอย่างไร มีความหมายว่าอย่างไร

พญา มีความเป็นมาอย่างไร

วรรณกรรมมุขปาฐะประเภทพญาหรือ คำคม ภาษิตท้องถิ่นอีสานนี้ มีความเป็นมาอย่างไรหรือใครเป็นผู้ให้กำเนิด ยากที่จะตัดสินได้ว่ามาจากไหน ใครเป็นผู้ให้กำเนิดหรือริเริ่ม แต่อย่างไรก็ตาม มีผู้รู้และนักวิชาการ ที่ทำการศึกษาค้นคว้า วิจัย เกี่ยวกับเรื่องพญา หรือภาษิตอีสาน ได้สันนิษฐานหรือให้ทัศนะเกี่ยวกับที่มาของพญาพอสรุปได้ดังนี้

๑. พญาเกิดจาก คำสั่งสอนและศาสนา โดยหมายเอา คำสอนของผู้ใหญ่ที่มีต่อเด็ก ครูบาอาจารย์ที่มีต่อศิษย์ พ่อแม่ที่มีต่อลูกหลาน ทั้งนี้ก็สืบเนื่องจากคำสอนของศาสนาโดยเฉพาะพระพุทธศาสนา

๒. พญาเกิดจากขนบธรรมเนียมประเพณี โดยหมายเอา ข้อปฏิบัติที่คนในสังคมอีสานปฏิบัติต่อกันในวิถีชีวิต

๓. พญาเกิดจากการเกี่ยวพาราสีของหนุ่มสาว อาจหมายเอาแรงบันดาลใจหรือความรู้สึกภายในใจที่อยากจะบอกต่อกันและกัน จึงกล่าวออกมาด้วยคำคมเชิงโวหารภาพพจน์

ต่าง ๆ แล้วเกิดการโต้ตอบถ้อยคำแก่กันและกัน

๔. พญาเกิดจากการเล่นของเด็ก โดยหมายเอา การเล่นกันระหว่างเด็กแล้วมีการตั้งคำถามอย่างเช่น ปริศนา คำทาย แต่แทนที่จะถามโดยตรงกับสร้างเป็นถ้อยคำที่คล้องจองกัน

๕. ฃญาเกิดจากสภาพแวดล้อมหรือเหตุการณ์อื่น ๆ ในวิถีชีวิต โดยหมายเอา สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตแล้ว เกิดแรงบันดาลใจให้เกิดถ้อยคำในใจและมีการกล่าวถ้อยคำ

ที่คล้องจองแก่กันและกัน ในโอกาสที่เดินทางไปมาค้าขาย หรือกิจกรรมอื่น ๆ (อดิศร เพียงเกษ, ๒๕๔๔: ๙๖)

จากการสันนิษฐานที่มาของการเกิดขึ้นของฃญา จะเห็นว่าฃญานั้นมีความหมายต่อชาวอีสาน ไม่ว่าจะชาวอีสาน อาศัยอยู่สถานที่ใด เมื่อมีกิจกรรมใด ๆ ร่วมกัน หรือสนทนากันในกลุ่ม จะมีการกล่าว ฃญาสอดแทรกขึ้นมาเสมอ ด้วย เหตุผลดังกล่าว ทำให้ฃญามีบทบาทหน้าที่และมีความสำคัญต่อสังคมไทยอีสานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อาจแบ่งเป็น ประเภทต่าง ๆ แล้วแต่โอกาสที่จะนำไปใช้ในกิจกรรมนั้น ๆ

ความสำคัญของฃญาที่มีต่อสังคมชาวอีสาน

เมื่อพิจารณาจากตัวอย่างฃญาอันเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะชาวอีสานแล้ว นับว่าฃญามีบทบาทต่อสังคมอีสาน ที่สืบทอดมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอยู่ไม่น้อย ซึ่งมักจะแสดงออกมาในลักษณะต่อไปนี้

๑. ฃญามีบทบาทต่อการสั่งสอน การถ่ายทอดความรู้และสั่งสอนแก่ลูกหลาน ลูกศิษย์ ประชาชน ของพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ และพระสงฆ์ นอกจากการถ่ายทอดโดยตรงแล้วยังการถ่ายทอดทางอ้อมด้วยการสังเกตความประพฤติ ของบุคคลแวดล้อมด้วยการปฏิบัติในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การบอกเล่า การประกอบพิธีกรรม การแสดงมหรสพ โดยใช้ ถ้อยคำที่เป็นภาษิตหรือฃญาเป็นสื่อนำมาสอน เพราะฃญาเป็นถ้อยคำที่แฝงไว้ด้วยคติธรรมและมีความไพเราะ สละสลวยรัดกุม ทำให้ผู้ฟังสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติในทางที่ตรงตามที่ควรได้

๒. ฃญามีบทบาทต่อความบันเทิง คนอีสานมักจะกิจกรรมการเล่นและมหรสพประจำ ท้องถิ่นอีสานชนิดหนึ่ง คือ หมอลำ เมื่อคนอีสานมีงานประจำปีหรืองานบุญงานกุศลต่าง ๆ มักจะมีหมอลำซึ่งถือว่าเป็นศิลปะการแสดงที่เป็น ภูมิปัญญาคู่มากับคนอีสาน และในคำร้องของหมอลำที่แสดงนั้น ล้วนแต่เป็นถ้อยคำที่เป็นฃญาแทบทั้งสิ้น นอกจาก ฃญาที่เป็นคำร้อง(หมอลำ)แล้ว ก็ยังมีการกล่าวฃญาโต้ตอบระหว่างกันและกัน เรียกว่า การจ่ายฃญา หรือแก้ฃญา พุดฃญา หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ลำฃญาอยู่อยู่ ลักษณะของการจ่าย

ฃญาคือ หมอลำหรือผู้เล่นจะนั่งเป็นวง ส่วนผู้ฟังอื่น ๆ ก็จะนั่งเป็นวงล้อมรอบ แล้วมีการจ่ายฃญากันและกัน และจะมี หมอแคนเป่าให้จังหวะไปด้วย บางครั้งการจ่ายฃญาก็มีในกิจกรรมอื่น ๆ เช่น เซ็นฝ้ายหรือปั่นฝ้าย ฝ้ายชายก็จะลำ เกี่ยวฝ้ายหญิง ส่วนฝ้ายหญิงก็จะเซ็นฝ้ายไปด้วยจ่ายฃญาไปด้วย นับว่าเป็นการสร้างความสุขสนานให้กับคนอีสาน เป็น

อย่างมากโดยเฉพาะหนุ่มสาวอีสาน

๓. มีบทบาทต่อการอนุรักษ์วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน คนอีสานเมื่อไปอยู่ในที่ใด ๆ ถ้าได้มีการจัดกิจกรรม ร่วมกันหรือแม้กระทั่งคุยกันในกลุ่มของคนอีสานแล้ว สิ่งที่จะขาดไม่ได้ก็คือการพุดฃญา สอดแทรกขึ้นมาในระหว่าง การสนทนาเสมอ จึงเป็นการอนุรักษ์วรรณกรรมประเภทมุขปาฐะของท้องถิ่นอีสานโดยทางอ้อม ทั้งเพราะฃญา เป็น วรรณกรรมประเภทมุขปาฐะหนึ่งใน ๖ ของวรรณกรรมมุขปาฐะถิ่นอีสาน ได้แก่

๓.๑ การเล่าเรื่องตำนานและนิทาน

๓.๒ การสวดสรภัญญ์

๓.๓ การอ่านหนังสือผูก

๓.๔ การแสดงหมอลำ

๓.๕ เพลงเด็ก

๓.๖ ฃญา

ดังนั้น ฃญา จึงเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะที่มีบทบาทต่อสังคมคนอีสานมาก ทั้งยังเป็นเครื่องมือให้การศึกษาแก่ คนในกลุ่มและสถาบันพื้นฐานทางสังคมมี ครอบครัว เป็นต้นนอกจากนี้ยังสร้างความเพลิดเพลิน กระตุ้นความเป็น อันหนึ่งอันเดียวกันและคงความเป็นเอกลักษณ์ทางภาษาแก่คนอีสานไว้ไม่ให้เสื่อมสูญไป เรียกได้ว่า ฃญาหรือคำคม ภาษิตอีสาน เป็นวรรณกรรมท้องถิ่นที่มีบทบาทหน้าที่ (functionalism) ที่สำคัญต่อคนอีสานตั้งแต่อดีตจนตราบเท่า ปัจจุบันทุกวันนี้ (<https://www.mcu.ac.th/>)

ประเภทของผญา

ผญาหรือคำคม ภาษิตโบราณอีสานนี้ แบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ ๔ ประเภท ดังนี้

๑. ประเภทคำสอน เรียกว่า ผญาคำสอนหรือผญาภาษิต
๒. ประเภทเกี่ยวพาราสี เรียกว่า ผญาเครือ, ผญาย่อย หรือผญา โต้ตอบ
๓. ประเภทปริศนา เรียกว่า ผญาปริศนา-ปัญญาภาษิต
๔. ประเภทอวยพร เรียกว่า ผญาอวยพร

๑. ประเภทคำสอน เรียกว่า ผญาคำสอนหรือผญาภาษิต

ผญาคำสอนหรือผญาภาษิต คือ การใช้ถ้อยคำที่กล่าวเป็นร้อยกรองสั้น ๆ แต่งไว้ด้วยคติธรรม คำเตือนใจ หรืออภินิหารหนึ่งคือ ข้อความที่เป็นอุปมาอุปมัย ให้ผู้ฟังได้คิดตีความสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติในทางที่ตรงตามถูกต้อง มีลักษณะเตือนสติของผู้ฟังหรือผู้อ่านในนิกถึงศีลธรรมตามความเชื่อ กระตุ้นให้เกิดความสำนึกกรักในถิ่นกำเนิด หรือเป็นข้อความอุปมาอุปมัยให้ประพฤตินเป็นคนดี <http://www.p-esan.com/>

ลำดับที่	ผญาคำสอนหรือผญาภาษิต	ความหมาย	หมายเหตุ
๑	คบคนให้เบ่งหน้า ขวางงามงายอย่าฟ้าวเชื่อ บาดเมื่อชมเคียดแค้น สิอุกเฮ้ออ้งทรวง	การที่จะคบหาสมาคมกับผู้ใดให้ดูให้ละเอียดรอบคอบ อย่าหลงเชื่อเพียงแค่ว่าเห็นว่ามีรูปร่าง หน้าตาสะสวย หรือท่าทางดี น่าเชื่อถือเท่านั้นต้องศึกษาภูมิหลังความเป็นมาสังเกต พฤติกรรมให้ดีก่อนจะปักใจเชื่อหรือคบหาอย่างสนิทสนม เพื่อป้องกันเอาไว้อ่อน หากคบหาโดยไม่รอบคอบแล้วเกิดอะไรขึ้นจะทำให้เสียใจหรือได้รับความเสียหายจนแก้ไขอะไรไม่ได้ก็ คือกันไว้ดีกว่าแก้ นั่นเอง	
๒	คันได้กินปลาแล้ว อย่าลืมหาแหตาก ห้าว่าแหขาดแล้ว ปลาสิได้ห้อมได้	สอนให้เป็นคนที่ยึดบุญคุณของคนที่ทำประโยชน์ให้ ไม่ใช่ได้หน้าแล้วลืมหูล้าง ให้เป็นคนรอบคอบรู้ว่า อะไรได้มาอย่างไร ไม่ให้ลืมหูล้าง รื้อจึกเก็บเครื่องมือเครื่องใช้ได้ดี หากเก็บไม่ดีแล้วเกิดสูญหายหรือ ขำรุดแล้วจะลำบาก ไม่มีอะไรจะนำมาใช้อีก เหมือนแหหลังจากทอดหาปลาเสร็จแล้วก็ให้ ล้างตากเก็บให้เรียบร้อยเพื่อใช้ในการหาปลาในคราวต่อไป	
๓	คันว่าความคนเว้า ชมในอย่าฟ้าวจ่ม ลางเถื่อชมซี้เพี้ย ภายหน้าหากลิตี อย่าฟ้าวติเตียนเว้า ผักกะเดาว่าชมชื่น บาดได้กินลาบก้อย สิหลงย่องว่าดีได้	สอนให้เป็นคนรู้จักพิจารณาให้รอบคอบอย่าเป็นคนที่ดีตลिन หรือสรุปอะไรง่าย ๆ อาทิ คำพูดที่ไม่ถูกใจเราอาจจะเป็นคำตำหนิตีเตียงจากเพื่อนบ้าน ผู้หลักผู้ใหญ่ให้นำมาคิดไตร่ตรองมองในแง่ดีอย่างมีเหตุมีผล ก่อนอย่าเพ็งโกรธหรือตำหนิไม่ยอมนำมาคิด ซึ่งคำพูดนั้นอาจจะเป็นคติข้อคิด สามารถจะให้สติของเรา ได้ในภายหน้าก็ได้ เหมือนกับยอดหรือดอกสะเดาแม้จะมีรสขมแต่พอได้กินกับลาบก่อนเนื้อก็มีรสอร่อยได้ เหมือนคำพูดที่ทำให้เราไม่พอใจ แต่ถ้าไปตรงกับเหตุการณ์แล้วจะคิดได้ภายหลังก็เป็นได้ อย่าเอาความชอบหรือพอใจเรารัดตลिनสิ่งใด ๆ เพียงแค่ผิวเผินโดยไม่ได้คิดอย่างมีเหตุผลอย่างถี่ถ้วน	
๔	ตื่นเข้ากินยอดฟ้า ตื่นสายกินขวยซี้ไ้ไป	สอนให้เป็นคนขยันในการทำงาน รีบเร่งในการทำงานก็จะได้รับสิ่งที่ดี หากตื่นแต่เช้าก็จะทำงานได้มากก็จะมีรายได้มากทำงานอะไรก็จะทันกับคนอื่น ๆ แต่ถ้านอนตื่นสายหรือขาดความกระตือรือร้นไม่มีการวางแผนก็จะหากินไม่ทันคนอื่น ๆ ก็จะพบกับความล้มเหลวยากจนในที่สุด	

ลำดับ ที่	ผลญาคำสอนหรือผลญาภาษิต	ความหมาย	หมายเหตุ
๕	อันว่าเงินคำแก้ว แนวหายากพานพบ กลางเถื่อนมีในมือ กะเป่าแปนปานล้าง อันว่าเงินคำแก้ว มีหลายแต่ผู้หมั่น ผู้ได้ซื้อคร้าน หาได้กะบ่หมาน	สอนให้เป็นคนที่มีความขยันหมั่นเพียรในการหาทรัพย์สินเงินทองเพราะเงินทองนั้นเป็นของที่หาได้ยาก อย่าเป็นคนตีแต่จ่าย ต้องรู้จักทรัพย์สินเมื่อได้แล้วก็ต้อง รู้จักวางแผนใช้จ่ายว่าสิ่งใดควรจ่ายสิ่งใดไม่ควรใช้จ่าย รู้ว่าอะไรจำเป็นก่อนหลังมากน้อย อะไรควรเก็บออมเอาไว้ใช้ในยามฉุกเฉินเจ็บป่วยหรือเมื่อแก่ชราไม่มีแรงหา ไม่ใช่มีเท่าไรใช้จ่ายเกลี้ยงไม่ คำนึงถึงประโยชน์ความจำเป็น ก็คืออย่าใช้จ่ายตามกระแส นิยม และสำคัญที่สุดคือต้องเป็นคนที่ยืนยันเพียรจึงจะมีเงินมีทองได้	
๖	กกบ่แห่น ปลายตกหนากะตามล่าง ชากบ่หยั่งฝั่งเล็กพื้น บ่มีมันอยู่ใต้โคนดอกนา	ชีวิตของคนเปรียบเสมือนกับต้นไม้ แม้ว่าจะมีใบดกหนากิ่งก้านสาขาสดสวยงาม หากไม่มีรากช่วยยึด เกาะลงไปในดินความแข็งแรงก็ไม่มี คนจะมีความแข็งแรง มันคงก็ต้อง มีความเป็นอยู่ที่ดีนั้นก็ต้องมีคนให้ความช่วยเหลือหรือมีอะไรให้เป็นข้อคิดยึดเหนี่ยวเอาไว้	
๗	นั่งให้เบิ่งที่ หนีให้เบิ่งบ่อน อยู่ให้ปุ๊กมอน หนีให้ซอนฮั่ว	สอนให้เป็นคนที่มีความรอบคอบ จะทำอะไรให้พิจารณา อย่าประมาทกระทำตนให้เป็นประโยชน์อยู่ตลอดเวลา อย่าปล่อยเวลาให้เสียไปโดยเปล่าประโยชน์ จะทำอะไรให้มีสติป้องกันความผิดพลาด	
๘	ให้ตื่นเด็กคือกา ให้หากินคือไก่	สอนให้เป็นคนขยันหมั่นเพียรในการทำมาหากินในทางที่สุจริต ก็คือให้รีบตื่นแต่เช้าตรูรีบไปทำงานเหมือนกับกาที่ตื่นแต่เช้าออกหากิน และให้ขยันในการทำงานแม้จะไม่มีการให้พยายามขยันค้ำยันหาเหมือนไก่ที่ขยันค้ำยันหาอาหารเก็บเล็กเก็บน้อยต่อไปก็จะมีได้มากขึ้นเอง	
๙	ไต่ยีนกับหู ไต่ดูกับตา ให้พิจารณาด้วยใจ ฮู้แล้วอย่าเหลิง.	สอนให้เป็นคนที่มีสติรอบคอบ อย่าหลงเชื่ออะไรง่าย ๆ ต้องฟัง ต้องดู ต้องคิด อย่าถี้ถ่วน อย่าเป็นคนหูเบา ไต่ยีนหรือไต่เห็นอะไรอะไรแล้วด่วนสรุปต้องนำมาคิดเสียก่อน เมื่อนำมาคิดพิจารณาแล้วรู้อย่าแจ่มแจ้งแล้วก็ต้องระมัดระวังอย่านำไปเผยแพร่หรือใช้โดยขาดการไตร่ตรองที่ดี เพราะหากนำไปใช้แล้วอาจจะเกิดผลเสียขึ้นมาภายหลังก็เป็นได้ ให้มีสติอยู่ตลอดเวลา	
๑๐	เพิ่นบ่เอี้ยนอย่าขาน เพิ่นบ่วานอย่าช้อย มักช้อยแท้ๆให้พิจารณา	สอนให้เป็นคนรู้จักกาลเทศะ รู้ว่าสิ่งใดควรสิ่งใดไม่ควร รู้ว่าเวลาใดควรกระทำตนอย่างไร และสถานที่ใดควรประพฤติประพฤติดังไร อย่างไรก็ดี แม้ว่าตนจะรู้ในเรื่องนั้นดีแต่กระทำไม่ถูกก็เวลาหรือสถานที่ก็จะนำความเสื่อมเสียมาให้ได้ จึงพึงพิจารณาให้รอบคอบมีสติในการกระทำในเรื่องต่างๆ	
๑๑	อย่าฟังความเบา อย่าเอาความง่าย	สอนให้เป็นคนที่มีความรอบคอบอย่ามั่งง่าย ขี้เกียจซื้อคร้าน ด่วนสรุปเรื่องราวต่างๆแบบไม่มีหลักเหตุผล อย่าเป็นคนที่ไม่เห็นแก่ความง่ายไม่มีพิธีแบบแผน ก่อนจะทำอะไรให้รู้อย่างถ่องแท้ถึงจุดหมายเป้าหมายของสิ่งนั้นๆ อย่าแค่สักแค่นี้ทำเท่านั้น ถ้าหลงเชื่ออะไรง่าย ทำอะไรง่ายอาจจะได้ผลร้ายกลับมาหาตนในภายหลังก็ได้ จึงควรพิจารณาก่อนตัดสินใจในสิ่งที่จะกระทำลงไปอย่างรอบคอบและมีสติ สืบค้นหาข้อมูลให้ชัดเจนก่อนจะติกว่า	
๑๒	ตาบอดแจ้งบ่ฮู้ฮ้อมทางเดิน คั่นบ่แญงเงาเห็นลึบอด ตายตะผองเผ่า	สอนให้เป็นคนที่มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน คนตาบอดเปรียบเหมือนกับคนที่ไม่รู้อะไรเหมือนกับคนที่ตาบอดที่ตาไม่ปิดสามารถลืมตาได้หากไม่พยายามจะรักษา ก็จะบอดสนิทในที่สุด เปรียบเหมือนคนที่เกิดมาแล้วมีหมิวตามีสมอง ครบอาการ ๓๒ แต่ขาดการกระตือรือร้นในการเรียน ขี้เกียจไม่แสวงหาวิชาการสังเกตรียนรู้ ไม่นำประสบการณ์ที่ได้ประสบมานำเป็นบทเรียน นำสิ่งล้มเหลวบกพร่องมาแก้ไขให้ดีขึ้นก็จะกลายเป็นคนที่ไม่มีความรู้ไม่ประสบผลสำเร็จไปตลอดชั่วชีวิตนั่นเอง	

ลำดับ ที่	ผลญาคำสอนหรือผลญาภาษิต	ความหมาย	หมายเหตุ
๑๓	โผลิมาแวงสว่างฮวงฮังให้หนู อยู่ คั่นปากบักัดตีนปลิ้นสังสิได้อยู่ ฮู	สอนให้เป็นคนพึ่งพาตนเอง อย่าหวังรอให้คนอื่นช่วยเหลือ ให้เป็นคนขยัน ขันแข็งในการทำงาน รู้จักใช้สิ่งที่มีอยู่ช่วยในการสร้างฐานะความ เป็นอยู่ของตน อย่ามัวแต่โทษว่าสิ่งนั้นไม่มีสิ่งนี้ไม่ ไม่มีใครช่วยเหลือ ตนเอง พอมีอะไรก็ทำสิ่งที่ตนมีอยู่ให้ดีที่สุดก็จะประสบผลสำเร็จในที่สุด เปรียบ เหมือนกับหนูไม่มีใครไปสร้างรังให้หนู มันอาศัยปากกัดตีนปลิ้นกับมันก็ยังสามรถ สร้างรูขนาดใหญ่สำหรับเป็นที่อยู่อาศัยของมันได้ เหมือนกับคนที่ไม่มีเงินก็ ให้เอาความขยันหมั่นเพียรและการประหยัดอดออมในการใช้จ่าย สักวัน หนึ่งก็จะพบกับความสำเร็จได้	
๑๔	แยบ่ท่อนถ่อแชน แลนบ่ท่อนถ่อแชน	สอนให้เป็นคนที่ไม่พูดจาหรือทำอะไรให้เหมาะสมกับความเป็นจริง อย่าให้มัน เกินกับความเป็นจริง อย่าเป็นคนขี้โม้อวดตนเอง จะทำให้คนอื่นหมั่นไส้ หรือขาดความเคารพนับถือไป กลายเป็นคนไม่มีค่า ไม่มีใครเชื่อในคำพูดหรือ การกระทำในที่สุด.	
๑๕	“จับควยให้จับบาดมันขี้ ถามหนีให้ถามยามเห็นเงิน”	จะทำอะไรทำในทันทีอย่าผลัดวันประกันพรุ่ง	
๑๖	“ทางก้วงต่อก้วง สั่งมาเที่ยวแต่ทางขอก หมกปลาแตกตั้งใจไก่ สั่งมาจำตั้งแตดอง”	สอนให้รู้จักเลือกวิถีชีวิตของตน เพราะทางเลือกของชีวิตมีหลายทางไม่ได้มี เฉพาะเส้นทางเดียวเหมือนถนนแม้จะกว้างยาวแต่ก็เดินแค่ข้างถนน ปลา ร้ามีอยู่ มากแต่ก็จำเอาเพียงใบตองเท่านั้น คือให้เลือกการดำเนินชีวิตของตนให้ เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของตน	
๑๗	ปลุกเฮือนมุงหญ้าฝนตกมาสั่ง มาฮั่ว บาดหว่าปดหญ้าไ่วฝน ผัดแห้งบดอง	ใจของคนเราถ้าแประบางไม่มีภูมิคุ้มกันที่ดี ขาดการสังเกต ขาดจิตสำนึก ขาดการฝึกฝน ไม่เคยประสบกับความยากลำบาก แม้จะระมัดระวังเท่าใดก็ไม่ สามารถจะรักษาไว้ได้ มักจะมีสิ่งที่ไม่ดีเข้ามาแทรก	
๑๘	“บุนบั้นให้พอดักกันก้าเก็ง อย่าให้หนักเฟิ่นพุน เบาพี บาปสิ่นา ครอบเนอ”	ให้เป็นคนที่มีความยุติธรรม ไม่เปรียบคนอื่น ไม่ว่าจะทำอะไรให้ยึดความ ยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นการทำงานหรือแบ่งปันสิ่งของให้มีความเท่าเทียมกัน ไม่ใช่ให้คนอื่นที่คนหนึ่งเบา จะก่อให้เกิดปัญหาถือว่าเบียดบาปกรรม จะไม่มี ความรุ่งเรือง คบหาสมาคมกันไม่ยึด	
๑๙	โผลิมาเห็นฮู้ชาดาตั้งแต เก่า โผลิมุกเข้าเข้าในท้องส่อง เห็น”	ไม่มีใครที่จะสามารถรู้ว่าจะตาของตนว่าเป็นมาอย่างไรและจะเป็นอย่างไรใน ภายหน้า	
๒๐	ตกหมูขุน ส่อยขุนเกือม้า ตกหมูข้าส่อยข้าพายไซน ตกหมูโจรชอยโจรหาบไห เหล้า”	สอนให้เป็นคนขยันหมั่นเพียร ไม่เกียจคร้าน ให้รู้จักการพิจารณาในการ ช่วยเหลือคนทุกชนชั้น ไม่ว่าจะไปอยู่กับเจ้าขุนมูลนายก็ให้ช่วยกิจการ งาน ไม่ว่าจะอยู่กับข้าทาสบริวารก็ต้องช่วยเหลือการงานแม้จะเป็นงานที่ หนักก็ควรแบ่งเบา หรือแม้แต่เข้าไปในหมูโจรก็ต้องช่วยหาบหาบไหเหล้า ก็ คือไปอยู่ที่ใดอย่าอยู่เฉยต้องช่วยเหลือการงานของคนนั้นเพื่อเป็นการศึกษา จะได้รู้จักและนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต ให้เป็นคนที่ไม่เลือกงานว่างานใดเป็น งานต่ำหรืองานสูง สามารถทำงานได้ทุกประเภท และให้เป็นคนที่มีประโยชน์ ต่อทุกคนทุกหนแห่งที่เข้าไปอยู่ ทำตนให้เป็นประโยชน์ของสังคมนั่นเอง	
๒๑	นักปราชญ์ฮ้ายให้หมอบให้- คาน อันธพาลดี ให้หนีไกลลือ โยชน์”	นักปราชญ์ผู้รู้กล่าวตักเตือนให้ยอมรับฟังและนำไปปฏิบัติเพราะ นักปราชญ์ตำหนิตัวว่ากล่าวจะกระทำด้วยความจริงใจอยากปรับเปลี่ยน เป็นคนดีแต่หากคนพาลที่เป็นอันธพาลพูดดีทำดีก็อย่าไว้ใจสักวันหนึ่งก็จะ นำพาไปกระทำการที่ไม่ดีหรือถึงคราวหมดผลประโยชน์ก็จะถูกตำหนิใส่ร้ายให้ ได้รับความเดือดร้อนหรือกลายเป็นคนไม่ดีไปชั่วชีวิต ไม่ประสบผลสำเร็จใน ชีวิต ก็คือ สอนให้คบกับนักปราชญ์ คนดี มีความซื่อสัตย์สุจริต ให้หลีกเลี่ยง คบหากับคนพาลที่จะนำพาชีวิตไปในทางเสื่อม	

ลำดับ ที่	ผลญาคำสอนหรือผลญาณภาษิต	ความหมาย	หมายเหตุ
๒๒	เงินเต็มพา ปล่อยพะตญาเต็มปุม”	สอนให้รู้ว่า เงินทองทรัพย์สินมีความสำคัญน้อยกว่าการมีสติปัญญาที่ดี เพราะเงินทองทรัพย์สินแม้จะมีมากมายก็มีวันหมดไปได้ หรือไม่สามารถจะรักษาเอาไว้ให้มันคงอยู่ในกายตลอดไป แต่สติปัญญาถ้ามีแล้วไม่มีใครสามารถลักขโมยปล้นจี้เอาไปได้ และสามารถนำไปใช้ในการหาทรัพย์และรักษาสินที่มีไว้ได้ แม้ไม่มีเงินทองถ้ามีวิชาความรู้ สติปัญญาได้ก็สามารถหาวิธีที่จะหาทรัพย์สินได้ เมื่อหาทรัพย์สินมาได้แล้วก็รู้จักการวางแผนในการใช้ทรัพย์ให้เกิดประโยชน์และงอกเงยเพิ่มขึ้นได้อีก ถ้าไม่มีความรู้แม้มีทรัพย์หากไม่รู้ใช้ไม่รู้จกนับวันแต่จะทำให้หมดไปในที่สุด กลายเป็นคนยากจนเฉยใจ. คนโบราณสั่งสอนให้คนศึกษาหาความรู้ให้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ยั่งยืนในชีวิต	
๒๓	หมกปลาแดกมีคู จู้ปุมีวาด”	สอนให้เป็นคนที่มีความรอบคอบเรียนรู้เรื่องต่างๆ ให้มีความอย่างถ่องแท้ เพราะทุกอย่างมันมีวิธีการที่ดีที่สุดเหมาะสมในแต่ละอย่างสิ่งหนึ่งกระทำอย่างหนึ่งแต่อีกอย่างหนึ่งอาจจะเหมาะแก่การกระทำอีกอย่างหนึ่ง แม้แต่เหตุการณ์หรือสิ่งเดียวกันหากเวลาแปรเปลี่ยนไปจะมากกระทำเหมือนเดิมอาจจะไม่เหมาะสมก็ได้ เหมือนกับการหมกปลาร้าที่เห็นว่าง่ายแต่หากทำไปถูกวิธีก็ทำให้โลตองแตกใหม่ไม่อร่อยก็ได้ต้องรู้วิธีเป็นการเฉพาะนั้นๆ ก็คือสอนให้รู้จักว่าสถานการณ์อย่างใดควรควรพูดควรทำ แล้วก็ต้องเป็นคนที่มีความรอบรู้พาด้านอย่างถ่องแท้	
๒๔	คันลิเที่ยวทางกว้าง ให้หาสมบั้งหัว คันลิไปทางไค ไถถงให้มีพร้อม คัยลิเที่ยวทางเว้ง ให้หาถึงบั้งใหญ่ คันลิขึ้นต้นไม้ ให้หมองบอนลิลง”	สอนให้เป็นคนที่มีความพร้อม รอบคอบ พินิจพิจารณาในทุกๆ ด้านก่อนที่จะตัดสินใจกระทำสิ่งใด จะกระทำสิ่งใดๆ ต้องมีการวางแผนให้เหมาะสมกับสิ่งนั้น จะได้ไม่เกิดปัญหาขึ้นที่หลังทำให้แก้ไขได้ยาก	
๒๕	คันลิไปทางหน้า ให้เหลียวหลังเบ็งก่อน คันหากเป็นมะลิตที่คิดเท่า เขาถ่อนอย่าสิไป”	“สอนให้ข้อคิดในการกระทำสิ่งใดๆ เปรียบเหมือนการเดินทางถ้าจะเดินทางหน้ากระทำอะไรให้คิดอย่างรอบคอบดูให้แน่ชัด ให้ตรวจสอบความเป็นมาว่ามีอะไรเกิดขึ้นใหม่ หากมีสิ่งที่ไม่ดีหรือเคยมีความเสียหายในการกระทำเมื่อครั้งก่อนๆ ที่ไม่สามารถตะปองกันแก้ไขได้ หรือคนในบ้านหรือสังคมไม่พร้อมก็อย่าคิดที่จะกระทำ	
๒๖	คันอยากได้คู่ช้อน ให้มีผู้ปรึกษา ให้ค้อยปรึกษาขุน หมู่พงษ์พันเชื้อให้เจ้าปรึกษา เผ่า ขุนกวนพ่อแม่ คันเผ่าแก่บัพ้อม เขาถ่อนอย่าเอา”	สอนให้ข้อคิดเกี่ยวกับการจะมีครอบครัวหรือกระทำสิ่งใดๆ อย่าได้ด่วนตัดสินใจโดยไม่ได้ปรึกษาคนที่ใกล้ชิดคนที่มีความรู้มีประสบการณ์ ก็คือ ผู้หลักผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน ลุงป้าน้าอา พ่อแม่ ว่ามีความคิดเห็นอย่างไรหากบุคคลเหล่านี้ไม่เห็นดีด้วยก็อย่าได้กระทำในสิ่งนั้น หากเกิดปัญหาขึ้นที่หลังแล้วจะไม่มีใครให้ความช่วยเหลือเสียใจในภายหลัง สรุปลก็คือให้เป็นคนรอบคอบรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นก่อนที่จะกระทำสิ่งใดอย่าเอาแต่ใจตนเอง	
๒๗	“ ความปากพ่อแม่นี้ หนักเกินธรณี ไผผู้ย่าเกงนบ หากลิสู่เฮียงเมื่อหน้า”	“ คำสั่งสอน คำพูดของพ่อแม่มีน้ำหนักเทียบเท่ากับโลกทั้งโลก หากใครเชื่อฟังให้ความเคารพจะรุ่งเรืองในภายภาคหน้า	

ลำดับ ที่	พญาคำสอนหรือพญาภาษิต	ความหมาย	หมายเหตุ
๒๘	“น้ำเล็กกว้าง เฮาหยั่งกะยังเลิง หัวใจคนบ่หยั่งถองเลิงได้”	สอนให้เป็นคนที่มีความรอบคอบอย่าเชื่อใจของใครง่ายๆ เพราะใจของคนนั้นไม่สามารถที่วัดได้ว่าเป็นอย่างไร บางคนดูดีแต่จิตใจทร้าย ไม่มีความจริงใจก็มี ต้องระมัดระวังให้มาก ให้รู้จักเลือก คบหาสมาคมกับคนด้วย อย่าดูแต่รูปกายภายนอก	
๒๙	“คันบ่มีฝอยหมาบ่หอนซี่ หากบ่เป็นหนีเขาบ่หอนถาม”	สอนให้เป็นคนรู้จักหาเหตุผลมาวิเคราะห์สิ่งที่เกิดขึ้น อย่าหลงเชื่ออะไรที่ยังไม่คิดไตร่ตรอง วิเคราะห์ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยเหตุด้วยผล หากไม่มีเหตุผลก็จะไม่ตามมา อย่าเชื่ออคติต่างๆต้องนำเอา เหตุเอาผลมาคิดก่อน เชื่อในสิ่งใดๆที่พบเห็น	
๓๐	“บ้านใกล้บ่อดีเกลือ ไปทางเฮืออิดน้ำ”	สอนให้คนมีความกระตือรือร้น ให้มีความขยันหมั่นเพียรรู้จักหาทรัพย์แม้ว่าจะมีมากอยู่แล้ว ไม่ใช่อยู่อย่างประมาทว่าทรัพย์สินหรือสิ่งต่างๆอยู่รอบตัวเรามีเยอะแยะ แต่มันมีวันหมดหากไม่หาไม่รีบถนอมหรือวางแผนนำมาใช้ก็จะได้รับความเดือดร้อนในภายหลัง อย่าเป็นคนเกียจคร้าน ซึ่งความมั่งคั่งร่ำรวยทำให้คนเกียจคร้านไม่หาทรัพย์แล้วก็จะกลายเป็นคนยากจนในอนาคต แม้เป็นลูกมหาเศรษฐีถ้าไม่รู้จักเสาะแสวงหาวิชาทรัพย์สินที่มีมากมายพอไม่มีพ่อแม่ก็จะใช้จ่ายทรัพย์หมดไปโดยไร้ประโยชน์จะได้รับความเดือดร้อนในที่สุด	
๓๑	“บ่อนเข็ดให้ยำ บ่อนคะลำให้ย่าน”	สอนให้เป็นคนที่มีความเคารพยำเกรงสถานที่ บุคคลในสังคม อาทิ บริเวณใดที่คนในสังคมหรือชุมชนยำเกรงว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ก็ต้องยอมนับถือกับชุมชน ไม่ใช่ลบหลู่เหยียดหยาม หากเกิดเป็นอะไรขึ้นมา คนในชุมชนจะไม่ให้การช่วยเหลือ สิ่งใดที่ผู้หลักผู้ใหญ่ห้ามไม่ให้กระทำซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็นสิ่งที่ไม่ดีหากกระทำก็จะได้ผลที่ไม่ดีแก่ตนเองก็ให้เชื่อฟังอย่าไปกระทำแม้บางเรื่องจะไม่มีเหตุผลอธิบายก็ต้องยอมรับในชุมชนนั้นๆ ก็คือให้เป็นคนที่ยอมรับแนวความคิดคนอื่นไม่เป็นคนคู้ร้น	
๓๒	กกบ่ฝังแน่น ปลายสิหนาดก ใหญ่ กะตามถ่อน ฮากบ่ฝังลึกพื้น บ่มีหมั้นอยู่นาน ดอกนา	จะทำให้อะไรให้ค้ำนึ่งพื้นฐาน ต้องยึดหลักปึกฐานให้มั่นคง เพราะหากกระทำไปโดยขาดการคิดอย่างรอบคอบ โดยไม่ค้ำนึ่งพื้นฐานแม้จะทำให้ใหญ่โตสวยงามอย่างไรก็เกิดความไม่ยั่งยืนขึ้นได้ เปรียบเหมือนต้นไม้ถ้าลำต้นฝังดินไม่แน่นไม่รากที่แข็งแรงมั่นคงยึดกับพื้นดิน แม้กิ่งสาขาจะดกหนาสวยงามหากมีลมมาพัดก็จะทำให้ล้มลงได้ในที่สุด อาทิ การพัฒนาคนในชุมชนก็เหมือนกันต้องค้ำนึ่งถึงความ เป็นอยู่ของแต่ละชุมชน	
๓๓	กาหากขอแซมเขือ ฝูงหงส์ตระกูลใหญ่ สิหากดำบอกเขือ แฝงได้กะบ่คือ	ตัวเราที่มีฐานะยากจนฐานะต่ำต้อยคือวาสนา จะไปอยู่ร่วมกับคนที่มีฐานะดีมีตระกูล แม้จะเข้าไปอยู่ร่วมได้แต่ก็คงไม่มีความเหมาะสมเพราะสีมันบอกว่ายังเป็นคนต้อยต่ำคือวาสนาอยู่ดี ก็คือสอนให้เป็นคนรู้จักเจียมตัว รู้จักฐานะของตน ไม่ให้หลงตน ให้รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน	
๓๔	เด็กน้อยมีเงินเฟื้อง สองไพกะอยากอวด ผู้ใหญ่มีหมื่นตื้อ ถือไว้บ่อวดไผ	เด็กหรือคนจนที่มีเงินเพียงเล็กน้อยก็มักจะอวดอ้างคนอื่นว่าตนเองมีเงินมาก คุยโตโอ้อวดไม่มีความสำรวม แต่ผู้ใหญ่หรือคนที่มีเงินมากมายเขาจะนิ่งไม่คุยโอ้อวดผู้ใดจะเก็บเอาไว้ สอนให้เป็นคนมีความสำรวม อย่าคุยโม้อวดซึ่งไม่เป็นประโยชน์สำหรับตนทำให้คนอื่นเขาเบื่อหน่าย ขาดความเชื่อถือได้	
๓๕	โตเบิ่งโต อย่าไปโสเบิ่งเรื่องผิ่น โตช้อยโตให้ได้ อย่าไปเอิ้นใส่ไผ	ดูตัวเองก่อน อย่าไปสนใจเรื่องของคนอื่น ตัวเองช่วยตนเองให้ได้ อย่าไปขอร้องให้คนอื่นช่วยอยู่รำไป	

ลำดับ ที่	ญาคำสอนหรือญาภาษิต	ความหมาย	หมายเหตุ
๓๖	ให้เอาความสู้ ทากินทางชอบ ความสู้มีอยู่แล้ว กินได้ชั่วชีวิต พุ่นเค	ให้ความรู้คิดในการทำมาหากินในทางที่ถูกต้องชอบธรรม ความรู้มีอยู่ในตัว แล้วจะสามารถนำไปใช้ได้ตลอดชีวิต	
๓๗	กินข้าวโต อย่าโสความพ่น	สอนให้เป็นคนรู้ว่าอะไรจำเป็น อะไรเป็นประโยชน์ ให้มีเหตุมีผล เปรียบ เหมือนกินข้าวของตนเอง แล้วนำเรื่องของคนอื่นมาพูดมาถกเถียงจนเกิด ความขัดแย้งในวงสนทนา หรือไปนินทาว่าร้ายคนอื่นมันไม่มีประโยชน์ สำหรับตนเอง ไม่ใช่เรื่องให้สนใจในการดำรงชีวิตของตนก็เพียงพอแล้ว	
๓๘	กินหลายท้องแตก แบกหลายหลังหัก	การจะกระทำสิ่งใดอะไรให้รู้จักการประมาณตนเองว่าตนมีความรู้ ความ ชำนาญ อย่ากระทำให้เกินกำลังของตนเอง หากกระทำแล้วจะทำให้เกิดเป็น โทษขึ้นได้	
๓๙	กินข้างกะบเหลือ กินเลื่อกะบอ้ม	ให้จักประมาณตนในการกิน อย่าเป็นคนในโลกมาก จะทำให้ตนเองเกิดความ เดือดร้อน	
๔๐	ทุกข์บมีเสื่อผ้าฝาเฮือนดีพอ เหลืออยู่ ทุกข์บข้าวอยู่ท้องลิมนอนหลี่ อยู่จ้งได้	ให้รู้จักลำดับความสำคัญในการดำรงชีวิต ว่าควรให้ความสำคัญอะไรก่อน จะ ใช้จ่ายในสิ่งใดก่อนหลัง ให้เปรียบเทียบความสำคัญ ความเป็นก่อนหลัง อย่างมีเหตุผล เช่น หากยากจนไม่มีเสื่อผ้าก็พอจะหลบอยู่ในบ้านได้ แต่หาก เกิดทุกข์ยากลำบากไม่มีข้าวที่จะกินจะนอนหรือหลบอยู่ก็ไม่ได้เพราะความหิว มันจะหลบหลีกไม่ได้ ควรจะเตรียมในเรื่องอาหารการกินให้รอดพ้นก่อนเรื่อง อื่นๆ เสื่อผ้าหากไม่สวมใส่ก็ไม่เดือดร้อนเท่าใด ใช้จ่ายที่มีหรือหลบอยู่ในบ้านก็ยัง ได้.	
๔๑	ความสุข ๖ อย่าง สุขมีข้าวกิน สุขมีดินอยู่ สุขมีคูนอน สุขมีเงินค่าใส่เต็มไถ่ สุขมีเฮือนใหญ่มุงแป้นกระดาน สุขมีลูกหลานมานั่งเฝ้า	ความสุขมี ๖ ประการ คือ สุขเพราะมีข้าวกิน สุขเพราะมีที่อยู่อาศัยเป็นผืน ดินของตน สุขเพราะมีคูครอง สุขเพราะมีเงินมีทองพอใช้จ่ายพอจ่ายและได้ มีเงินเก็บยามฉุกเฉินหรือต้องการสิ่งใดๆ สุขเพราะมีบ้านหลังใหญ่สวยงาม มั่นคงไว้คอยต้อนรับเพื่อนฝูงญาติพี่น้อง สุขเพราะมีลูกมีหลานมาเยี่ยมมา เยือนและเฝ้าดูแลยามเจ็บป่วย	
๔๒	อยากทุกข์ให้เป็นนายคน อยากสาละวนให้เอาเมียน้อย อยากให้เขาป้อยให้ขี่ใส่หนทาง	อย่าหาความเดือดร้อนให้กับตนเอง เป็นเจ้านายไม่ใช่เรื่องสนุกต้องเอาใจใส่ ในการบริหารงานลำบาก ต้องควบคุมดูแลการทำงานของลูกน้องซึ่งมาแต่ละ ทิศละทางความคิดแตกต่างกันทำให้เป็นทุกข์ หากไม่เอาภรรยาบ่อยก็จะทำ ให้ครอบครัววุ่นวายต้องแก้ไขปัญหาย่อยๆ ถ้าไปอุจจาระใส่ถนนหนทาง หรือทำเรื่องที่ไม่ดีไม่ถูกทำนองคลองธรรม ก็จะได้รับคำตำหนิหรือถูกโจมตี	
๔๓	อยากจนให้ขี่ถี่ อยากมีให้เฮ็ดทาน	สอนให้เป็นคนรู้จักโอ้อ้อมอารี อย่าเป็นตระหนี่ถี่เหนียว เป็นคนเห็นแก่ตัว จะเป็นคนที่ไม่มีเพื่อนฝูงเวลาเกิดอะไรขึ้นก็จะได้ไม่ได้รับความเหลือกลายเป็น คนยากจนไป แม้จะมีเงินทองมากครั้งก็ไม่มีความสุข อยากมีให้แบ่งปันคน อื่น ซึ่งจะทำให้มีเพื่อนฝูงมาก มีญาติพี่น้องพอดกทุกข์ได้ยากเพื่อนฝูงญาติพี่ น้องก็จะช่วยเหลือเหมือนกับตนเคยให้เคยช่วยเหลือ แม้จะไม่มีเงินมากแต่ก็ ร่ำรวยเพื่อนฝูงญาติมิตร	
๔๔	ชื่อว่าโลกก็กว้างเมืองคนมันบ่ เที่ยง มันหากเงียงช้อยง้อยคือ ค้อยตลิ่งของกลางเทื่อแนวเด็ก น้อยสอนคนหัวค่อน ลางเทื่อ ลูกไพร่บ้านสอนท้าวพ่อพญา ก็มี	โลกนี้ไม่เที่ยงทนอ วันนี้ลูกหลานอาจสอนพ่อแม่ พ่อแม่ยังต้องเชื่อชาวบ้าน	

ลำดับ ที่	พญาคำสอนหรือพญาภาษิต	ความหมาย	หมายเหตุ
๔๔	ให้เจ้าคอยเพียรสร้าง เสมอแทนแปงซ้อ ให้สร้างก่อสร้างไว้ เสมอเผ็งสืบฮัง	ให้ขยันขันแข็ง รู้จักสร้างเนื้อสร้างตัว เหมือนผึ้ง-ต่อ สร้างรัง	
๔๕	การงานนี้ อุปสรรคแสนหมู่ เกิดเป็นคนต้องสู้ อย่าถอยร่นหลีกหนี	เกิดเป็นคนต้องหนักเอาเบาสู้	
๔๖	-เกลี้ยงแต่่นอกทางในเป็นหมากเคื่อ หวานนอกเนื้อในลิ่มดั่งหมากนาว -เกลี้ยงปากทางไททางในเป็นปลาแดก เกลี้ยงปากบั้งซังซ้อปากกะทอ -เกลี้ยงสอดใบ ไสสอดดลูก เกลี้ยงสอดเข้าปลูก เกลี้ยงสอดเข้าปิดลาน	สวยแต่รูป จวบไม่หอม	
๔๗	ความตายนี้แขวนคอทุกบาดอย่าง ไผ่ก็แขวนอ่อน ต้อน เสมอด้ามดั่งเดี่ยว	ความตาย ติดตามเหมือนเงาตามตัว ไม่มีผู้ใดหลุดพ้น	
๔๘	คนผู้มีความรู้ ชูชีเฮ็ดบ่หม่น ความรู้มีท่อแผ่นฟ้า เป็นบ้ำท่อแผ่นดิน	มีความรู้ท่วมหัวแต่เอาตัวไม่รอด	
๔๙	ขอให้อดสาสู เพียรไปให้ถึก- ปอง คุณอาจารย์ยกใส่เกล้า คณิงไว้อย่าลืมิ	อดทนสู้ในสิ่งที่ถูกต้อง ยกย่องคุณอาจารย์	
๕๐	ตกกะเทินว่าได้เฮียนแล้ว ลีเฮียนหมิตลู่ซ่อง เฮียน ให้เฝินได้ย่อง หมิตถ้วนคู่ลู่แนว	มีโอกาสได้เรียนแล้วต้องเรียนให้รู้จริงทุกอย่าง	
๕๑	-คันได้กินลาบชิ้นอย่าลิมแจ่วแพวมัก ได้กินพาเงิน พาคำอย่าลิมกระเบียนฮ้าง -คันเจ้าได้อุ่ยยอดฟ้าผาสาทประดับมุข อย่าได้ลิม เฮียมทุกซ์ผู้ชีควายคองกล้า -คันเจ้าได้ชี้ซ้างกั้งฮ่มเป็นพระยา อย่าได้ลิมคน ทุกซ์ผู้ชีควายคองกล้า -คันเจ้าได้ชี้ซ้างกั้งฮ่มลับทอน อย่าได้ลิมคนจนผู้แห่ นำตืนซ้าง ถ้าได้ดิบได้ดีหรือได้เป็นใหญ่แล้วก็อย่าได้ลิมผู้คน รอบซ้าง	ถ้าได้ดิบได้ดีหรือได้เป็นใหญ่แล้วก็อย่าได้ลิมผู้คนรอบ ซ้าง	
๕๒	กำลิส่าลิลิส่าให้เอาแก่นคะยุงตี มาซ้างเอาหัวใจตีเฝ้าในเนื้อ ตายกะบ่ตายแท้พอทรงวิบาก อยากกะกินบ่ได้คา แค้นคั่งทวง ขอให้หาหมอสั่งทำขวัญให้แม่ จังสิหายพยาธิ ฮ้ายกายล่องบ่ให้เสีย	จะฆ่าให้ตายก็พาดด้วยไม้เนื้อแข็ง อย่าตีด้วยความรัก ความสงสารเลย	
๕๓	-คันได้กินลาบชิ้นอย่าลิมแจ่วแพวมัก ได้กินพาเงิน พาคำอย่าลิมกระเบียนฮ้าง	ถ้าได้ดิบได้ดีหรือได้เป็นใหญ่แล้วก็ อย่าได้ลิมผู้คนรอบซ้าง	

๒. ประเภทเกี่ยวพาราสิ เรียกว่า ผญาเครือ, ผญาอ้อย หรือผญา โต้ตอบ

ผญาประเภทนี้มีชื่อเรียกที่แตกต่างกันออกไปว่าผญาเครือ, ผญาอ้อยหรือผญาโต้ตอบ คือการใช้ถ้อยคำพูดโต้ตอบกันเชิงเกี่ยวพาราสิ ทักทายปราศรัย สรรเสริญเยินยอ หรือความอาลัย เกี่ยวพาราสิมีลักษณะการเกี่ยวพาราสิหรือชมอีกฝ่ายในทางซู้สาว เพื่อถามคำถามหรือพรรณนาถึงความรักที่ตนมี “สิบปีกะสิถ้าชาวพระราชากะสิอยู่ คับบได้เป็นคู่เห็นแต่อุแ่งน้ำกะปานได้นั่งเทียม” หมายถึง จะสิบปี ยี่สิบปีก็จจะรอ ต่อให้ไม่ได้เจอหน้าเจอแค่ตุ่ม(ของคนที่ชอบ)ก็เหมือนได้นั่งอยู่ซ่างๆ และมีการรับส่งระหว่างหญิงชาย คำกล่าวของหนุ่มสาว ที่ใช้พูดจาเกี่ยวพาราสิ โต้ตอบกันในโอกาสต่าง ๆ เช่น ในงานเทศกาล หรือการทำงาน ลงช่วงบั้นฝ้าย เกี่ยวข้าวหรือดำข้าวด้วยครกกระเดื่อง มีลักษณะคล้ายเพลงยาวแต่เป็นเพลงยาวที่โต้ตอบสลับกันในทันทีทันใด ผญาเกี่ยวสาวเป็นร้อยกรองที่ใช้ปฏิภาณโต้ตอบกันด้วยถ้อยคำอ่อนหวานละเมียดละไมไพเราะเปรียบเปรยได้ซาบซึ้งกินใจ การพูดโต้ตอบกันเช่นนี้ของหนุ่มสาว เรียกว่า จ่ายผญา เป็นลักษณะเดียวกันกับการแอ้วสาวหรืออู้สาวของชาวล้านนา ซึ่งชาวล้านนาเรียกบทสนทนาที่ว่า "คำอู้บ่าวอู้สาว" หรือ คำเครือ หรือ "คำคาวคำเครือ" (ทรงศักดิ์ ปรากฏวัฒนากุล อ้างถึงในบุญธรรมทองเรือง) ดังตัวอย่าง

ลำดับที่	ผญาเกี่ยวพาราสิ เรียกว่า ผญาเครือ, ผญาอ้อย หรือผญา โต้ตอบ	ความหมาย	หมายเหตุ
๑	-ฝั้นคินนี้ฝั้นเป็นประหลาดต่าง ฝั้นว่าเสาเฮือนหนึ่งไปทางตะวันออก -ฝั้นว่าปอกมิดโต้ตักน้ำล่องหนี -ฝั้นว่าธำมรงค์เหลี่ยมในมือกระเด็นแตก เกรงว่านางเจ้าใจเลี้ยวจากเฮียม	เกรงว่าจะเป็กลางร้ายหรือน้องจะจากไป	
๒	เว้าซู้ต่างบ้านปานฝากไขไวน้ำกา ฝากปลาไวน้ำแมวฝากแหลวไวน้ำไก่อ้น้อย ฝากก้อยไวน้ำหมาขี้เฮือน มันลิ้มามเมื่อใด	มีคนรักต่างบ้านก็เหมือนฝากไขไวกับกา ฝากปลาไวกับแมว ฝากเหยี่ยวไวกับไก่ ฝากลาบก้อยไวกับหมา ไม่รู้มันจะจาบเมื่อไร?	
๓	ว่าแม่นเสือกินหรือสั่งบเห็นฮอยลาก ว่าแม่นนาคกินหรือสั่งบเห็นฮอยแก หรือแม่นเงือกปากแหล่ หรือแม่นแซ่ปากกว้างเอาเจ้าเข้าเวินวัง	ถ้าว่าเสือกินทำไมไม่เห็นรอยลาก ถ้าว่านาคกิน ทำไมไม่เห็นรอยลาก หรืออาจเป็นเงือกหรือจระเข้ เอน้องไปซ่อนไว้หนใดหนอ	
๔	สิบปีกะสิถ้าชาวพระราชากะสิอยู่ คับบได้เป็นคู่เห็นแต่อุแ่งน้ำกะปานได้นั่งเทียม	สิบปี ยี่สิบปีก็จจะรอน้องอยู่ ถึงไม่ได้เคียงคู่น้อง มองเห็นแค่ตุ่มใสน้ำก็เหมือนได้นั่งเคียง	
๕	อย่าให้เสี้ยแสงอ้ายเดินทางหิวหอด คือตั้งม้ายากน้ำเดือนห้าหอดหิวคันบ่กูร์ม้าย เห็นลิตายม้อยระแห่มง เห็นลิตายหอดแหงหิวน้ำหอดแสง	อย่าให้เสี้ยแสงที่พี่ต้องตื่นตื่นมาหา ได้โปรด กรุณารับไมตรีพี่ไว้อย่าแล้งน้ำใจน้กเลย	
๖	พืลิลลาจากน้องกลับตัวเคหัง ปาลิลาวังเวินเส้นไปคือฮู้ง ทุงสิไลลาผ้า สาหนองสิลาบวก ฮวกสิลาแม่ น้ำนางน้องค้อยอยู่ดี แต่เนอ	พี่ต้องลาจากน้องไปแล้ว เหมือนปลาที่ลาจากน้ำ นกลาจากหนอง ขอให้น้องอยู่สุขสบายดีนะ	
๗	-พีนีปลอดอ้อยซ้อย เสมออ้อยกลางกอ กาบกะบ่ห่อ หน่อน้อยกะบ่อซอนซูปซ้อนเมียอ้ายบ่มี	พีนียังเป็นโสด ไร่คูใจเหมือนต้นอ้อยกลางกอ จึง ได้มุ่งหมายมารักน้อง	
๘	-นกเขาตุ้พรากคู่กะยังซัน กาเวาวอนพรากฮังกะยังฮ้อง น้องพรากอ้ายคำเดียวบ่เอ็นสั่ง คับบ่เอ็นสั่งไกลขอให้อเอ็นสั่งไกล	นกพรากคู่พรากรังยังร้องเพรียกหา แต่น้องจาก พี่ไปไม่มีแม้คำร่ำรา	

ลำดับ ที่	พญากฎเกี่ยวพาราตี เรียกว่า พญาศรี, พญาย้อย หรือพญา ไต้ตอบ	ความหมาย	หมายเหตุ
๙	ชั้นที่ตั้งสัจจันหมั้นเที่ยง บได้คืดเปียงเลี้ยววงล้อหลอกไฟ ปานใดเดลีได้จูงแขนเข้า พาขวัญป้อนไข่น่วย มือขวาป้อนไข่น่วย มือซ้ายป้อนไข่นาง	พินี้ตั้งใจมั่นรักน้องไม่เคยคิดเปลี่ยนใจ แล้วเมื่อไหร่หนอจะได้จูงมือน้องเข้าสู่หอ	
๑๐	ข้าขออธิษฐานตั้งขอฝากพระไมตรีมิตร พันรันทิดหมั้นปีปไล่น้อง พินี้จิงจิตข้อมหายตายเกิดฮ่วม ขออย่าคละคลาดแคล้ว คำหมั้นขอดสาร น้องเอย	ขออธิษฐานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย จะรักน้องจนตายแม้เกิดชาติหน้าหรือชาติไหน ใจพียงมั่นคง นะน้องเอย	
๑๑	ใจหนึ่งว่าอยากงมปลาบึงกลางทะเลให้เขาซ่า สาเดใจหนึ่งว่าอยากถมแม่น้ำให้เป็นพื้นแผ่นดินเดียว	อยากจับปลากลางทะเลมาบึงให้คนลือ อยากถมผืนแม่น้ำให้เป็นแผ่นดินเดียวกัน (เพื่อน้องคนเดียว)	
๑๒	ใจประสงค์แล้วเมืองแก้วกะตันฮอด ใจประสงค์ฮอดแก้วในถ้ำกะกันหา	เมื่อมีใจรักน้องแม้จะอยู่แดนไกลเพียงใด ก็จะติดตามตามหา	
๑๓	ใจหนึ่งว่าอยากงมปลาบึงกลางทะเลให้เขาซ่าสาเด หนึ่งว่าอยากถมแม่น้ำให้เป็นพื้นแผ่นดินเดียว	อยากจับปลากลางทะเลมาบึงให้คนลือ อยากถมผืนแม่น้ำให้เป็นแผ่นดินเดียวกัน (เพื่อน้องคนเดียว)	ใจ
๑๔	ใจหนึ่งว่าอยากหย้อแม่น้ำให้เป็นแผ่นดินเดียว ครวสองคืนสามคืนอยากหย้อเป็นครวมือ	ใจอยากจะบิบน้ำให้เป็นแผ่นดินเดียวกัน อยากย่อวันเวลาลงมาเพื่อให้ได้ใกล้ชิดน้อง (คิดถึงมาก ไม่อยากห่างไกล)	
๑๕	ชาย : อ้ายนี้ปรารถนาห้อยนำฮอยทุกบาด ย่าง ปรารถนาหยาดน้ำนำเจ้าทุกหม่มโพธิ์	(พี่ปรารถนาจะร่วมเรียงเคียงหมอนกับน้อง)	
๑๖	ชาย : อ้ายนี้ย่านแต่น้องเก็บดอกว่านบ้านเพื่อนมา บาน คือสิบพายทอเก็บดอกกะเจียวฮิมฮั่ว	(พี่กลัวน้องจะไปรักชายบ้านไกล ไม่สนใจชาย บ้านใกล้เรือนเคียง)	
๑๗	ชาย : เจ้าผู้บุปผาสร้อย สุนทรธาเหยกลิ้น เกล้าแม่น้ำ สิบแม่น้ำ หอมกุ่มฮอดพี่ชาย พินี้จิงบูดงตัน ประสงค์คืนมาใส่ ใจประสงค์ฮอยฮู้ นางน้องอยู่จิงใต้	พินี้ได้ข่าวว่าน้องเป็นคนดี มีชื่อเสียงโด่งดัง จึงได้มาหา อยากทราบข่าวคราวว่าน้อง สบายดีมีความสุขอย่างไร)	
๑๘	หญิง : โอนอ้ายเอย น้องหากปองหมายอ้ายคือ กระต่ายหมายจันทร์ ความฮักมาพัวพัน คือสิฮักกันกับ อ้าย น้องปมีฝัวซ็อนนอนนำจักเทื่อ เปรียบตั้งเฮืออยู่ค้ำพายสิจ้ำแมนปมี	น้องหมายปองพี่เหมือนกระต่ายหมายจันทร์ น้องยังไม่ได้แต่งงาน	
๑๙	หญิง : โอนอ้ายเอย น้องเว้าจิงแท้ สิบขาดน้องขอ ปอง คั้นบได้ปองเมืองคน น้องสิปอง เมืองฟ้า บได้แก้วฮุ่นหล้า มาซ็อนแมนบยอม	น้องพูดคำจิง ขอมหายปองพี่ทุกชาติไป	
๒๐	หญิง : อ้ายเอย น้องนี้ผัดแต่เป็นแม่น้ำชลธารยาว ย่าน ยังปมีพ้อคำเทียวขึ้นล่องลง	น้องยังบริสุทธิ์ ไม่เคยมีชายใดมาแวะเวียน	

ลำดับ ที่	เกี่ยวพาราตี เรียกว่า ผญาเครือ, ผญาอ้อย หรือผญา โตตอบ	ความหมาย	หมาย เหตุ
๒๑	ชาย : แม่บ้อ ต้นไม้ใหญ่บ่มีผี สาวผู้ดีบ่มีชู้ ตนอ้ายบ่เชื่อคน	ไม่เชื่อว่าต้นไม้ใหญ่ไม่มีผี สาวสวยไม่มีชายมา เกี่ยว	
๒๒	หญิง : ความปากเป็นไหลๆ ความใจเป็นเลี้ยวๆ ผัง เกี่ยวไว้ในหั้นหมื่นดวง	คำพูดเลื่อนลอย เชื่อถือไม่ได้	
๒๓	หญิง : สั่งมาเว้า ฮ้อยลิ้นปิ่นปากปูนแกลง พี่สั่งมายอคำหวานหวานนางพอส้ม บ่แม่บ่หัวใจชม ปานหนอง ทางในชมเดือน สั่งมาเวียนหลอกล่อลวงน้องอยู่บ่วาย แท้นอ	อย่ามาคารมปากหวาน หลอกลวงให้หลงเชื่อ	
๒๔	หญิง : โอนออ้ายเออ บ่แม่บ่ดีแกลงเว้า จับเคาควายไผ่มาผูก บัดท่าตกลูกแล้ว ควายน้อยสิแล่นน้ำแม่มันแล้ว	อย่ามาแกล้งพูดเลย อีกหน้อยลูกจะวิ่งตามให้ เห็น	
๒๕	หญิง : อ้ายเออ อย่ามาตีแกลงเหย้ย บ่แม่บ่เกยเฮือน ต่อ อย่ามาตีหัวหลอกล่อ พอให้น้อง ป่วงละเมอ (อย่ามา แกล้งพูดเล่นหยอกเอนให้น้องหลงคารม)	อย่ามาแกล้งพูดเล่นหยอกเอนให้น้องหลงคารม	
๒๖	ชาย : กกบ่ต๋อง สั่งต๋องตายตั้งแต่หง่า หง่าบ่ต๋องสั่งมา เหลือตั้งแต่ใบ	ต้นตอไม่กระตึก แต่กึ่งก้านใบกลับเคลื่อนไหว	
๒๗	ชาย : โอนอน้องเออ อ้ายนี่คือตั้งลิงบักเฒ่ากลางดงโก้ง กิกก้าก วอกแวกเว้าสิสมเจ้า แม่บ่ตะหลุง บ่นอ	พื่นี่เปรียบเหมือนลิงแก่ คงไม่เหมาะสมกับน้อง	
๒๘	(ชาย) สุขข่าบายหมั้นเสมอมนเครือเก่าบ่นอ เทิงพ่อแม่พื่น้องข่าบายถ้วนอยู่สู่คนบ่เด (หญิง) น้องนี้ สุขข่าบายหมั้น เสมอมนเครือเก่าอยู่ดอก อ้าย เทิงพ่อแม่พื่น้องข่าบาย พร้อมสู่คน (ชาย) อ้ายนี่อยากถามข่าวน้ำ ถามข่าวเดิงปลา ถาม ข่าวนา อยากถามข่าวเดิงเข้า อ้ายอยากถามข่าวน้องว่ามี ฝัวแล้วหรือบ่ หรือว่ามีแต่ขู้ ฝัวลิซ้อนหากบ่มี (หญิง) โอนอ อ้ายเออ น้องนี้ปอดอ้อยอ้อยเสมอตั้งตอง ตัด พัดแต่เป็นหญิงมาบ่มี ชายสิมาเกี่ยว ผัดแต่สอนลอน ขึ้นบ่มี เครือสิเกี่ยวพุ่ม พัดแต่เป็นตุ่มไม้เครือสิเกี่ยวกะบ่ มี	เป็นการทักทายถามทุกข์สุข แล้วมีการหยอกล้อ กันตามประสาคนรู้จัก	
๒๙	(หนุ่ม) อ้ายอยากถามข่าวอ้อยปล้องถี่ลำงาม ว่ามี เครือหนามเกี่ยวพันหรือยังน้อง (สาว) น้องนี้ปลอดอ้อยอ้อย เสมออ้อยกลางกอ กาบบ่ห่อหน่อน้อยบ่แซม ขูบ่แถมฝัวน้องบ่มี อ้ายเออ ย้านแต่อ้ายนั่นแหละ คือสิมีเครือฝั้นพันธนังน้ำวจ่อง	ชาย-พี่อยากถามข่าวคราวว่า น้องมีคนรักหรือ ยัง หญิง-น้องนี้บริสุทธิ์ผุดผ่อง เหมือนต้นอ้อยอยู่ กลางกออ้อย สามีกี่ไม่มีคนรัก ก็ไม่มี กลัวแต่พื่น นั้นแหละคงจะมีพันธะแล้ว	

ลำดับ ที่	เกี้ยวพาราสี เรียกว่า ผญาเครือ, ผญาอ้อย หรือผญา โตตอบ	ความหมาย	หมายเหตุ
๓๐	ชาย : เจ้าผู้พืมซาวห้าขันตีเนื้อถี่ ๆ อ้ายอยากมีต้ายให้น้อง คำทอ เจ้าสิพอใจอ้าย ตนชายแสวงใส่ แม่บ้อ ทือสิตีว่าค้าย บใส่ ทือว่าไหมบย้อม บย้อมให้ใส่พืม หญิง : โอนออ้ายเอย น้องนี้พืมซาวห้าประสงค์หาไหมยอด (น้องเองประสงค์ผู้ชายที่ดี)	ชาย-(น้องคนดีจะยอมรับพี่ได้หรือไม่ หรือตำหนิว่าพี่ไม่ดีพอไม่เหมาะสม) หญิง-(น้องเองประสงค์ผู้ชายที่ดี)	
๓๑	หญิง : เจ้าผู้หมากผีฝวนสุกฟากนา หมากพิลาสุกฟากน้ำ ก้าน ก่องเส่นหา สังกสิปาน้องไว้หนึไป ไกลเว้าซู้ใหม่ สังกสิปาน้องไว้เป็นบ้าปวงนำ แท่นอ	ทำไมทิ้งน้องไปหาซู้ใหม่ ทำให้น้องเฝ้า คิดถึงจนเป็นบ้า	
๓๒	หญิง : ขออ้ายอย่าเอาขวัญน้องไปซิดหินสอ อย่าเอาขวัญน้อง ไปฮอหินแห่ แพรมนสิแจให้อ้าย เอาชอดอ้อมบ้อม ถนอมไว้ อย่ามาย อ้ายเอย	ขอพี่อย่าทำในสิ่งที่ไม่ดีกับน้อง ให้ถนอม ความรักของน้องตลอดไป	
๓๓	ชาย : สวัสดิ์เด้อหล้าขวัญตายอดสง่า พือยามมาเว้าเกี้ยวสิ พอได้ปละนาง หญิง : แม่บ้ออ้ายลูกแต่ด้าวแดนถิ่นทางใด ใจประสงค์หยิ่งน้องจ้งควนมาภายพี่	ชาย-(สวัสดิ์น้องสาว พือยามขอคุยด้วยได้ ไหม) หญิง-(พืมมาจากไหน มีใจประสงค์ลิ่ง ใด จึงได้เดินทางมาที่นี่)	
๓๔	ชาย : อ้ายนี้ลูกแต่ด้าวแดนถิ่นทางไกล ใจประสงค์คนงามจ้ง ควนมาหาน้อง หญิง : อ้ายเอยอย่ามาตีแกลงเว้าเอาเลามาปลูก บแม่บ้อเชื้อ ชาดอ้อยกินได้กะบ่หวาน ดอกนา	ชาย-(พืมมาจากแดนไกล ใจประสงค์คน สวย จึงได้มาที่นี่) หญิง-(พือยามาแกล้งพูด เอาต้นเลามา ปลูก ไม่ใช่อ้อยกินก็ไม่หวาน ดอกนะ)	
๓๕	ชาย : อ้ายนี้ปรารถนาห้อยนำฮอยทุกบาดอย่าง ปรารถนาหยาด น้ำนำเจ้าทุกหมัโพธิ์	(พี่ปรารถนาจะร่วมเรียงเคียงหมอนกับ น้อง)	
๓๖	ชาย : ว่าบมีเครือเกี้ยวสังมาเป็นยามอย่าง สองซอกข้างเป็นปืม ดั่งมดแดง	ถ้ายังไม่แต่งงานทำไมมีลูกเต็มบ้าน	
๓๗	ชาย : อ้ายนี้ย่านแต่น้องตีแกลงลิ่ง ผนตกรินคะลาดมีน นั้นเค ย่านแต่พะลาดลัม เดือนห้าก่อนฝน	(กลัวแต่น้องพูดไม่จริง แกล้งพูดให้ หลงเชื่อ)	
๓๘	ชาย : แม่บ้อ ต้นไม้ใหญ่บมีผี สาวผู้ตีบมีซู้ ตนอ้ายบเชื่อคน	ไม่เชื่อว่าต้นไม้ใหญ่ไม่มีผี สาวสวยไม่มี ชายมาเกี้ยว)	
๓๙	หญิง : อ้ายเอย น้องนี้ผัดแต่เป็นแม่น้ำชลธารยาวย่าน ยังมี พ้อคำเทียวขึ้นล่องลง	หญิง-น้องยังบริสุทธิ์ ไม่เคยมีชายใดมาแวะ เวียน)กล่าวสงสัยเคลือบแคลง	
๔๐	หญิง : โอนออ้ายเอย น้องเว้าจริงแท้ สิบซาดน้องขอปอง คับบ ได้ปองเมืองคน น้องสิปองเมืองฟ้า บได้แก้วอุ่นหล้า มาซ็อน แม่บบยอม	หญิง-น้องพูดคำจริง ขอหมายปองพี่ทุก ชาติไป	
๔๑	หญิง : โอนออ้ายเอย น้องหากปองหมายอ้ายคือกระต่ายหมาย จันทร์ ความฮักมาพัวพันคือสิฮักกันกับอ้าย น้องบมีผัวซ็อน นอนนำจักเทือ เปรียบดั่งเฮืออยู่ค้ำงพายสิจ้ำแม่บบมี	หญิง-น้องหมายปองพี่เหมือนกระต่าย หมายจันทร์ น้องยังไม่ได้แต่งงาน	
๔๒	ชาย : โอนอน้องเอย อ้ายบมีต้นกล้วยจ้งได้เทียวหาดอง มันบมี พอสองจ้งได้มาเวียนน้อง	พี่ประสงค์จะมาเยี่ยมเยียนถามข่าวคราว	
๔๓	ชาย : เจ้าผู้บุปผาสร้อย สุนธธาเหยกลิ่ง เก้าแม่บ้ำ สิบแม่บ้ำ หอมกุ่มฮอดพี่ชาย พี่จ้งบุดงต้น ประสงค์ค้นมาใส่ ใจประสงค์ อยากฮู้ นางน้องอยู่จ้งได้	พี่ได้ข่าวว่าน้องเป็นคนดี มีชื่อเสียงโด่งดัง จึงได้มาหา อยากทราบข่าวคราวว่าน้อง สบายดีมีความสุขอย่างไร)	

ลำดับ ที่	เกี่ยวพาราตี เรียกว่า ผญาเครือ, ผญาย่อ หรือผญา โต้ตอบ	ความหมาย	หมายเหตุ
๔๔	ชาย : เด็กค่อนข้าง กาวาวอนอ้องอ้า ไก่ผู้ใจนขันขันตื่นมา อ้ายลาเกอนเดอหล้า สายตาคิ้วก่อง ลีขอลาหม่อมน้องเมื่อ บ้านตัวคิน ก่อนแล้ว	ติกแล้ว พี่ขอลาน้องคนสวยกลับบ้าน ก่อนนะ	
๔๕	ชาย : พี่นี้คิดฮอดบ้านลีลาตัวคินเมื่อ ก่อนแล้ว ลาทั้ง ขันหมากแก้วเทิงโบกปูนทองลาเทิงของพลูเงินค้อยอยู่ดี เต้อเจ้า ลาเทิงเสาเฮือนตั้ง มีฝาบังอยู่อ่องต่อง ลาเทิง เฮือน ทำห้องปักตุทองแบ้นไม้ใหม่ ทั้งคั้นไคก่ายขันเสาคว่ำ ค้อยอยู่ดี	พี่คิดถึงบ้าน ขอลากลับ ขอลาทั้งขันหมาก กลับ ปูน ของพลู เสาตั้ง ฝาบ้าน ประตู บันได เสาคว่ำ ขอให้อยู่สุขสบายดี	
๔๖	ชาย : เด็กกะเด็กมาแล้วเสียงแมวอ้องแหง่ กับทั้งเสียงไก่ แก้วขันขันสูงมา อ้ายลีลาจากน้องไปเสียงความฝัน คั้น แมนความฝันดีลีลาตัวคินมาคอบ	ติกแล้ว ได้ยินเสียงแมวร้อง ไก่ขันกระชั้นใกล้รุ่ง สาง พี่ขอลาน้องเพื่อไปเสียงความฝันถ้าฝันดีก็ จะกลับมาบอก	
๔๗	ชาย : เด็กค้อย ๆ ลมวอยหนาวหนาว แสนเป็นห้วงนาถ น้องใจสะบั้นสิ้นสายบ่อยากพลัดพรากน้องเวรหากจ่องจำ ไป บ่อยากไกลสายคอคอช่วยยามยามมือ	ติกแล้ว ลมหนาวพัดมา เป็นห้วงน้องมาก ไม่ อยากพลัดพราก หากแต่กรรมเวรพาไป ไม่อยาก จากไกลแม้ชั่วข้ามวันข้ามคืน	
๔๘	ไกลกายเจ้า ใจกะอยู่นาง บ่มีทางไกลกัน ให้พรากหนี ข้าง แมนลืออยู่ปากฟ้า ลियोเป็นแมนดินเดียว คราวลือคิน ชาวคินลือย่อเป็นคราวมือ ครั้นความมักมันคือเข้า ลีขอ กินให้มันอิม ครั้นความมักความฮัก มันคือน้ำบ่อแก้ว ลีลง ล้างอาบสรง น้องเฮ้ย	ตัวอยู่ไกลแต่หัวใจและความรักที่มีให้มันอยู่กับ เธอเสมอไม่ได้จากกันหรือหนีหายไปไหน ถึงแม้ว่าจะอยู่คนละปากฟ้าก็รักเธอเพียงคน เดียว ถ้าเปรียบความรักคือข้าวก็จะกินให้อิ่มนำ สำราญ ถ้าเปรียบว่าเป็นน้ำก็จะลงไปอาบทั้งตัว	
๔๙	ครั้นเจ้าล่อมฮู้ขัน จิกแก่นเลียนล้า ครั้นเอาหนามปกเทิง ข้อยลีงทางใต้ ครั้นแมนก่วยบ่ได้ เหล็กกวงกวยลี ลงก่วย ครั้นแมนก่วยบ่ได้ ลีเชิญฟ้าผ่าลง	หากว่าบ้านของเธอล้อมรั้วก็คั้นด้วยไม้เนื้อแข็ง แถมยังเอาหนามมาวางบนรั้วปิดทางไม่ให้ปีน เข้าไป ก็จะต้องคั้นคานพื้นดินลอดรั้วเข้าไป แทน ถ้ายังไม่ได้ก็จักจะใช้อุปกรณ์เหล็กจอบ เสียมขุดดินเข้าไปหาเธอให้ได้ และถ้าไม่ได้จริงๆ ก็จะเชิญฟ้าผ่าลง	
๕๐	เจ้าผู้โพธิ์ศรีกว้าง กลางสวนนกแก่น จริงนอ บินออกไป มือละน้อย บินเข้านับบ่ไหว แท้นอ	เปรียบว่าเธอนั้นสวยสง่างามเหลือเกินเหมือนต้น โพธิ์ใหญ่ใบหนา มีเหล่านกกา (ผู้ชาย) แวะเวียน เข้ามาหามาจีบมาชอบ คิดหมายป้องกันเยอะจน นับไม่ไหว	
๕๑	ขอให้นางนากน้อง ขุนาผายโผด แต่ถ้อน พี่กะได้พบพ้อ สังวอนแล้วบ่อินดู แท้นอ สังบ่จารจงเว้า หลิงเลศ กระบวนแฝง	เป็นการอ้อนวอนอยากให้ผู้หญิงรับรักหรือ อาจจะจ้อคินตักได้ พยายามไปหามาสู่ พบเจอ พูดคุย ประรณาคู่กับเธอ แต่เธอก็ไม่พูดคุย ไม่ เล่นด้วย ไม่ส่งสารกันบ้างเลย	
๕๒	มาหลุนโตเต้ ฮักเฟิ่นทางเดียว แสนลิเทียวมาจา เฟิ่นบ่ เหลียวพอน้อย มาหลุนโตเต้ ฮักเฟิ่นบ่หาญจา คีคฮอด มายามได้ ว่าแมนใจลีเกทบ่าง	ผู้ชายรำพันรู้สึกสงสารตัวเองที่รักฝ่ายหญิงข้าง เดียว พูดคุยให้ความสนใจเขา แต่เขาก็ไม่เหลียว แลเลยแม้แต่นิดเดียว คิดถึงเขาก็ไม่กล้าพูดกล้า บอก ความรู้สึกเหมือนใจจะพัง เหมือนใจจะขาด เป็นการสื่อสารแฝงให้ผู้หญิงรู้ว่าคิดถึงและอยาก บอกว่ารักนั่นเอง	
๕๓	คองคอยเจ้า คือกบเขียดคอยฝน คือคนจนคอยรวย ย่านแต่ต่ายบ่เห็นซ้ำ คองคอยเจ้านานหลายจนว่า เปือ ความเว้าว่าปีนี บาดเลิงแล้วว่ปีฮือ	คนเราเมื่อมีความรักต่อกันแล้ว แม้กายจะ ห่างไกล แต่หัวใจก็ยังคิดถึงกันอยู่เสมอ แม้จะ นานเพียงใดสักวันจะต้องมาพบกันอย่างแน่นอน	

๓. ประเภทปริศนา เรียกว่า ฃญาปริศนา-ปัญหาภาษิต

ฃญาปริศนา-ปัญหาภาษิต คือ การใช้ถ้อยคำที่แทรกข้อคิด ปรัชญา คติชีวิต ในเชิงเปรียบเทียบในถ้อยคำ ทำให้ผู้ฟังต้องนำไปขบคิดและตีความเอาเองเป็นการตั้งคำถามที่ต้องใช้การตีความจึงจะเข้าใจความหมายที่แท้จริงของผู้สื่อสารหรือบางครั้งเป็นการประชดประชันผู้ฟัง เช่น

ลำดับที่	ประเภทปริศนา เรียกว่า ฃญาปริศนา-ปัญหาภาษิต	ความหมาย	หมายเหตุ
๑	“อัครรยใจแซ้ หางยาว ๆ ลังปได้ฮองนึ่ง บาดกระต่าย หางแป ๆ กระต่ายหางก้อม ๆ ลังมาได้นึ่งฮอง”	อัครรยใจ ที่ผู้มีความรู้มาก ๆ ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ แต่ผู้ร่ำเรียนมาน้อยกลับมีความสามารถประกอบอาชีพการงานได้สำเร็จและมั่นคงในชีวิต	
๒	“อัครรยใจไอ้ โอทองสั่งมาแตก บาดว่ากะโปะหมาก พร้าว ลังมามันกว่าโอ”	อัครรยใจ ผู้ที่มีเชื้อสายจากสกุลใหญ่โต มีเกียรติยศชื่อเสียง ทำไม่จึงแตกแยกขัดแย้งกันได้ แต่ทำไม่ผู้อยู่ในตระกูลธรรมดาสามัญชนทั่วไปกลับมีความกลมเกลียวมีความสามัคคีกันดี	
๓	“กวางกินหมากขามป้อม ไปคากันขี้มั่ง คันแมนมั่งบั้งขี้ สามมือกระต่ายตาย คันกระต่ายตายแล้ว เห็น อ้ม ผัดเนาเหม็น”	ลูกหลานกระทำความผิด มีผลกระทบต่อพ่อแม่ผู้ปกครอง ถ้าไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ไม่นานก็จะเป็นปัญหากระทบไปถึงญาติพี่น้องเดือดร้อนกันไปหมด (รวมถึงสถาบันด้วย)	
๔	“อยากกินข้าว ให้ปลูกใส่พะลานหิน อยากมีศีล ให้ฆ่าพ่อตีแม่ อยากให้คนมาวะ ให้ฆ่าหมู่เดียวกัน”	ถ้าหากต้องการความสำเร็จ มีกินมีใช้ร่ำรวย ต้องเป็นผู้มีความอดทน เพียรพยายาม ต่อการทำทาน มีขันติธรรม (ปลูกข้าวใส่พะลานหิน) ถ้าอยากเป็นผู้มีคุณธรรม เอาชนะใจตนเองได้ ต้องดับตัวกิเลส คือ โสภ โกรธ หลง ซึ่งเป็นรากเหง้าแห่งกิเลสทั้งปวง (ฆ่าพ่อตีแม่) และถ้าต้องการให้คนเคารพนับถือ ชื่นชอบ ต้องขจัดพฤติกรรมที่เลวร้ายไปให้หมด มีความเห็นแก่ตัว (ฆ่าหมู่เดียวกัน) และให้สำรวมกาย วาจา ใจ	
๕	ปมมีความฮ้อย่าเว้าการเมือง ปนุงผ้าเหลืองฮ้อย่าเว้าการวัด	อย่าพูดในสิ่งที่ไม่รู้จักจริง	
๖	แก่งเขินน้ำ โยนหินป่ข่วมฝั่ง หนองวังก้วง แบกไม้มีมหย่างลำบาก หมายถึงธรรมะสำหรับคนไม่เห็นคุณค่า ถึงจะอยู่ไกลตัวเขาเองแคไหนดยอมเปล่าประโยชน์ ส่วนคนที่มองเห็นธรรมะนั้นยอมแสวงหา แม้จะอยู่ไกลแสนไกลเพียงใดก็มุ่งมันเสมอ	น้ำคือธรรมะที่มีอยู่ใกล้ๆ หินคือกิเลสบังตา ส่วนหนองวังก้วงคือธรรมะที่อยู่ไกลตาคนที่เห็นคุณค่านั้นยังสามารถแสวงหาจนสำเร็จ	
๗	คันได้ขี้ข้างแล้วอย่าดั่งเปิดดิ่งเห็น อย่าได้เลินๆ หัวแหงงลี พานพาฮ้าย	ได้ขึ้นตำแหน่งสูงอย่าทะนงตัว เดี่ยวจะตกกระป๋องง่าย	
๘	กฤษขรข้างอัครคุณมาก ก็หากหายากแท้ทั้งค้ายปมี ส่วนว่ายุงของฮันผู้ไฮเฮียดไต่ ป่ทอนขี้ไ้หาได้คู่เฮือน	ข้างสัตว์มีคุณหายาก ส่วนรินยุนั้นหาได้อยู่ทั่วไป	
๙	กฤษขรโรข้างแนวสูงศักดิ์ใหญ่ ตายฮ้อมมดแดงน้อยๆ แนว นั้นก็หากมี	ข้างสัตว์ใหญ่ แต่ตายด้วยมดแดงตัวน้อย	
๑๐	กฤษขรข้างพลายสารเกิดอยู่ป่า ยังมาอยู่บ้านเมืองกว้าง กล่อมขุน	ข้างเกิดในป่ายังมาอยู่กับผู้คนในเมืองได้	

ลำดับ ที่	ประเภทปริศนา เรียกว่า ฃญาปริศนา-ปัญหาภาษิต	ความหมาย	หมายเหตุ
๑๑	คันได้ชี้ข้างให้หาแห่งยงหลัง คันบ่ยงแห่งลงลิปสม ทรงข้าง มั่นลิเสียศรีเศร้าเสียทรงข้างใหญ่ ให้ชัดสืออยู่สู่มือ งามแท้เลิศคุณ	ถ้าได้ตำแหน่ง ยศศักดิ์ แล้ว ก็ให้ดูแลเอาใจใส่ให้ เจริญก้าวหน้าต่อไป	
๑๒	คันบ่ออกจากบ้านบ่เห็นด่านแดนไกล คันบ่ไปหาเฮียนก็บ่ มีความรู้ ถ้าไม่ออกเดินทางก็จะมีประสพการณ์	ถ้าไม่ออกเดินทางก็จะมีประสพการณ์	
๑๓	คันคากน้อยยังได้สบพญาเถน ยังได้ครองนครขวางนัง เมืองเป็นเจ้า	คางคกยังได้รับกับพญาเถน จนได้ครองเมือง อย่าท้อถอย	
๑๔	กากับนกเค่าบ่เข้าฮ่อมแกวกัน หนูกับแมวบ่อยู่นำกันได้ คือดั่งหมึกกับไม้พันทงค้อป่า จอนพอนกับเท่าฮ่อมบ่มี มือถิกกัน	ศัตรูคู่แค้นไม่อาจอยู่ร่วมกันถึงหลีกให้ห่างๆ	
๑๕	คันลิเอาะฮ่อมจ้ออย่าได้ใส่น้ำหลาย มั่นลิใสเจงเลงบ่เป็น ตาจ้อ	ถ้าจะทำอาหารแกงฮ่อมให้ใส่น้ำน้อยๆ เพื่อความอร่อย	
๑๖	คันหากมีสองแล้วบ่กลัวไผอย่าฟ้าหวา บาดท่าเป็นฮ้าง หม้ายลิมาโอ้ใส่เขา	ถ้ามีคู่ครองแล้วอย่าเพิ่งปรามาสเขา หากถึง คราวเป็นหม้ายอาจจะได้ช่วยเหลือ	
๑๗	คันได้นั่งบ้านเป็นเอกสูงศักดิ์ อย่าได้โวๆ เสียสิ้นคนทั้ง ค่าย ชื่อว่าเป็นนายนี้ให้หวังดีต่อมบ่าว คันหากบ่าวบ่ พร้อมลิเสียหน้าบาดเดิน	ถ้าได้เป็นเจ้านายอย่าได้คุยโวข่มเหงบ่าวไพร่ เรา จะได้ดีมีคนค้าจุนก็เพราะคนรอบข้าง	
๑๘	คันแมงวันเหม็นขึ้น คาวโคงฟ้าซิผ่า งูกินเขียดอ้อม ดินคว่ำโลกทะเลาย	ถ้าความลับถูกเปิดเผยความจริงก็จะปรากฏ เพราะไม่มีใครเก็บความลับให้	
๑๙	เห็นข้างไม่ให้ขึ้นเครือ เห็นเสือไม่ให้ขึ้นต้นไม้	ใช้เตือนคนที่ทำอะไร ไม่ถูกต้องกลัวจะเป็น อันตราย	
๒๐	ผู้กินกินพอสาก ผู้อยากอยากพอสาย	คนกิน กินจนอ้วก คนหิว หิวแทบตาย ความหมาย ใช้เตือนคนให้รู้จักความพอดี	
๒๑	ไปไฮบ่ให้มาตาย หักไม้ตายมาแก่งกันหม้อ	ไปป่าให้หาพินมาก่อไฟ เพื่อทำอาหาร	
๒๒	นอนหลุ่มให้นอนหงาย นอนเทิงให้นอนคว่ำ	ใช้เตือนคนผู้น้อยผู้ยาวให้ดูผู้ใหญ่ คนที่ใหญ่ก็ให้ดูแลผู้น้อง	
๒๓	เอิ้นกินแล่นใส่ เอิ้นใช้แล่นหนี	คนชี้เกียด เกียงาน หนีงาน	
๒๔	ควายบ่กินหญ้า แม่นซิคมกะเขาหัก หมูป่กินฮ่า แม่นซิตีกะตั้งเว้อ	อย่าบังคับคนให้ทำในสิ่งที่ไม่ชอบ ผลงานออกมา จะไม่ดี	
๒๕	แนวหมากค้อ ป่ฮอนหล่นไกลกก แนวผมดก ป่ฮอนมี หัวล้าน	ลูกไม้ยอมหล่นไม่ไกลต้น	
๒๖	เห็นหีบลิ้น อย่าวางปาบปใส่ ลางท่าหีบลิ้นใหม่ ยังซีได้ อ่าวหา	ได้หน้า อย่าลืมหหลัง	
๒๗	คอยแต่บุญสงให้ มั่นลิได้บ่อนโต คือจ้งเฮามีอาหารไว้ บ่เอาปากินมันบ่อิม มีลาบครันบ่เอาข้าวคู้ย ทางห้องบ่อิม เต็ม ได้แล้ว	คนเรานั้นไม่ควรที่จะรอบุญ เก่าที่เราทำไว้เรา ควรทำความดีมากกว่าการรอคอยเหมือนกับเรา มีอาหารถ้าอยากจะทำอะไรก็ ต้องกินแต่ถ้าเราไม่ กินข้าวเราก็ไม่สามารถที่จะอิ่มได้เลย	
๒๘	ให้เจ้าลองชิมส้ม หมากนาวสีหวานเหวอ ต้นต่างต้น มันส้มต่างกัน (ให้เจ้าลองชิมความเปรี้ยวของมะนาวและ หมากเหวอ ต้นต่างกัน มันเปรี้ยวต่างกัน)	อย่าคิดว่ามีสิ่งดีหรือมีคุณค่าเพียงสิ่งเดียว เพราะอาจจะมีสิ่งอื่นที่ดีกว่า หรือดีต่างกัน ออกไป เปรียบเหมือนมะนาวต่างสายพันธุ์ก็มี รสชาติเปรี้ยวต่างกันไป	

ลำดับ ที่	ประเภทปริศนา เรียกว่า ผญาปริศนา-ปัญหาภาษิต	ความหมาย	หมายเหตุ
๒๙	ความู้หน้อย อย่าคิดการเมือง นุ่งผ้าเหลืองอย่าคิด การบ้าน ไกลคนหัวล้านอย่าเว้าเรื่องนกกะชุม	ความู้หน้อย อย่าไปคิดเรื่องการเมือง เป็นสมณะ เพศอย่าไปยุ่งเรื่องของทางโลก คนหัวล้านก็ให้ คุยเรื่องอื่น อย่าคุยพาดพิงนกกะชุมซึ่งหัวล้าน จะผิดใจกัน	
๓๐	เลือกะว่าเลือกดี หมีกะว่าหมีหาญ ฟานกะว่าฟานกล้า ม่่ากะม่่าแล่นหัน	ต่างคนต่างคิดว่าตัวเองดี ว่าตัวเองเก่ง แต่ที่จริง แต่ละคนถนัดคนละอย่าง ซึ่งเปรียบเทียบกัน ไม่ได้	
๓๑	เมื่อเราหาทรัพย์มาได้ให้นำไปใช้ดังนี้ ๑.ใช้หนี้เก่า ๒.ใช้เลี้ยงงูเห่า ๓.ให้เขากู ๔.เอาไปทิ้งลงล่าง ๕.เอาไป ฝังดินไว้	เมื่อหาทรัพย์มาได้ให้ใช้หนี้เก่า คือ ทดแทน บุญคุณบิดามารดาที่เลี้ยงเรามา “ใช้เลี้ยงงูเห่า” หมายถึง เพื่อนฝูง คนรอบข้าง ที่ใช้คำว่างูเห่า คืออาจจะทะเลาะกันเมื่อไหร่ก็ได้ “ให้เขากู” หมายถึง ใช้เลี้ยงดูลูกหลาน ส่วนที่ว่าให้เขากูก็ คือไม่รู้เขาจะคืนให้เมื่อไหร่ “เอาไปทิ้งลงบ่อน้ำ” หมายถึง ได้มาแล้วก็ซื้ออาหารรับประทาน และ สุดท้ายเอาไป “ฝังดินไว้” หมายถึง เก็บออม ฝากธนาคาร	
๓๒	อย่าได้ติดตามชน นำคนทองหยิ่ง มั่นลิตดใส่เจ้า ให้ตั้งเว้อ บึงเหม็น	อย่าไปคบคนที่ไม่ดี จะทำให้เดือดร้อน	
๓๓	เฮ็ดนาอย่าแพงกำ ไปค้าอย่าแพงทุน	ทำกิจการโตอย่าตระหนี่ ต้องยอมลงทุนให้ เพียงพอ	
๓๔	ทุกข์เพื่อนบ่ว่าดี มีเพื่อนจึงว่าเหล่า ลุงป้าจั่งว่าหลาน	ถ้าเป็นคนจนก็ไม่อยากมีใครคบค้าสมาคมด้วย แม้แต่ญาติก็ไม่อยากนับญาติ	
๓๕	ความรู้คือแสงเทียน ความเพียรคือเข็มทิศ ความคิดคือ ทางเดิน	ความรู้ ความเพียร และความคิด เป็นสิ่ง ประเสริฐที่สุดในการดำรงชีวิต	
๓๖	คนเฮาต้องรู้จัก เบ็เจ้าของให้ออก บอกเจ้าของให้ได้ ไซ้ เจ้าของให้เป็น เถิงลิตดีแมนบ่	คนเราต้องรู้จักตัวเอง และกำกับควบคุมชีวิต ของตนเองได้จึงจะดี	
๓๗	ชนบ่ทันปกท้าย กะอย่าเหินมาแข่งแล่น ปีกบ่ทันได้หุ้มกัน ซามาทำ ว่าแข่งขัน	อย่าไปแข่งขันกับเขา ถ้าความรู้เรายังน้อย	
๓๘	กะบวยบ่มีด้าม ลีเอาหยังมาค้ำแอ่ง เขาสิเอิ้นกะโป้หมาก พริ้ว บ่มีเอิ้นว่ากะบวย สั่นดอกวา	ทุกสิ่งทุกอย่างต้องมีองค์ประกอบพร้อม ไม่อย่างนั้นจะทำประโยชน์ไม่ได้	
๓๙	คันว่าเฮาซีหล้ายให้หมอบอยู่คืออกบ เห็นคนมาโตนบ่อมลง น้ำ	หากเรามีความรู้ความสามารถไม่พอ ก็อย่าไป อวดอ้างตัวเอง มีแต่ผลเสีย ให้อยู่นิ่งๆ หรือหลบ หลีก ไว้ก่อน ให้รู้จักเจียมเนื้อเจียมตัว	
๔๐	นาดีถามหาข้าวปลูก ลูกดีถามหาพ่อแม่	ผลผลิตที่ดีมาจากต้นต่อที่ดี ลูกจะดีมาจากพ่อ แม่ที่ดี	
๔๑	แนวมันมีบักเขือท่ามา บ่หาแต่ได้กำ มันหากเกิดขึ้นเอง	คนมีลักษณะตามเผ่าพันธุ์ แม้มีได้ปลูกฝังก็ เป็นไปเอง	
๔๒	ตีกค้อนกายหมากม่วง	ใช้พลังเกินเป้าหมาย ทำให้พลาดเป้าหมาย	
๔๓	ได้อ่าหย่าม บ่อได้อ่าหยาลาบ	ให้รู้จักพอเพียงเมื่อได้มา และอดทนไม่ท้อแท้ เมื่อยังไม่ได้มา	
๔๔	ฮืดแนวไต่ กะได้แนวมัน	ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว	
๔๕	ของกิน บ่กินมันเนา ของเก่า บ่เล่ามันลิม	ถ้าไม่ฝึกฝนหรือทบทวนบ่อยๆ ก็จะลิม	

ลำดับ ที่	ประเภทปริศนา เรียกว่า ฉญาปริศนา-ปัญหาภาษิต	ความหมาย	หมายเหตุ
๔๖	นุ่งผ้าลาย หมาเห่า เล่าความเก่า มั่นผัดกัน	ถ้าทำอะไรผิดปกติ คนก็จะติฉินนินทา ถ้าพูดเรื่องเก่าที่ทำให้บาดหมางกัน ก็จะทำให้ทะเลาะกัน	
๔๗	ได้เต่าอย่าลืมหมา ได้ปลาอย่าลืมแห	อย่าลืมนบุญคุณ ได้ดีแล้วอย่าลืมนคนข้างหลังที่มีบุญคุณต่อเรา	
๔๘	ตกว่าเป็นเสือแล้ว ลายปลายเขาจะตุ้ ให้ฟ้าวหาหมินหม่อ มาแต่มีตีมีลาย	เมื่อได้เป็นเสือ (เป็นคนที่มีอำนาจ) แล้ว แม้ว่า จะมีลาย (แสดงอำนาจออกมาหรือไม่) คนก็ยัง มองว่าเราเป็นเสืออยู่เช่นเดิม ดังนั้นให้เร่งรีบ หาทางสร้างเสริมอำนาจขึ้นมาให้มากยิ่งขึ้น	
๔๙	แนวว่าเป็นเด็กน้อย ตากอๆ ความคิดมอ.. ได้ก้อ ขอ ซ่อหล่อ ความเว้าผันอยู่ดาว ผันนา ผันหน้า	ถ้าเป็นเด็ก ความรู้อยังน้อย ๆ ก็อย่าเพิ่งอวดเก่ง	
๕๐	ซีเหล่ากินเปี้ยว ซีเหนียวกินเค็ม ซีเล็มกินซ่า ซีซากินหวาน ซี ค่านกินตุ้	ทุกนิสัยใจคอของมนุษย์จะมีพฤติกรรมที่สื่อให้เห็นได้ เราอาจจะดูนิสัยได้จากพฤติกรรมที่เขา แสดงบ่อยๆ เช่น การกิน	
๕๑	ลูกนกเค้า ท่วงตาแม่	มีแต่มองคนอื่น ไม่ดูตัวเอง เหมือนดั่งลูกนกเค้า ไปมองดูแม่ว่าทำไมตาโต ลืมดูว่าตนเองก็โต เหมือนกัน	
๕๒	ลิงต่างลิงซิงกันขึ้นหมากไม้ บัดลีได้แมนบักโกกนาโถ (ลิงแต่ละตัวต่างแย่งซิงกันขึ้นต้นผลไม้ แต่คนที่ได้กลับเป็น พญาลิง)	ต่างคนต่างแย่งชิงผลประโยชน์ แต่คนที่ได้กลับ เป็นผู้มีอำนาจเหนือเขาเหล่านั้น	
๕๓	หนูกินหม้อน จังคิดฮอดคุณแม่ว ลูกแขวนแอว จังเห็นคุณพ่อ แม่	จะสะกิดใจหรือผูกคิดได้ ก็ต่อเมื่อได้เจอปัญหา กับตัวเอง เช่น เรื่องของคุณบุญคุณ	

๔. ประเภทอวยพร เรียกว่า ผนญาอวยพร

ผนญาอวยพร คือ ผนญาที่ใช้อานวยอวยพรในโอกาสต่าง ๆ ส่วนมากเป็นคำพูดของผู้สูงอายุ ผู้อาวุโส หรือคนรักใคร่นับถือกันและเจตนาดีต่อกัน พูดให้เป็นสิริมงคลแก่ผู้ฟังหรือผู้รับพร เพื่อให้กำลังใจ ความเชื่อใจ ความสบายใจ ประสบความสุขความเจริญปลอดภัยจากภยันตรายทั้งปวง และหวังให้ผู้ฟังได้รับความชื่นใจ ใช้ในพิธีบายศรีสู่ขวัญ และพิธีมงคลต่าง ๆ อาจจะมีการผูกแขนแล้วแต่ความเหมาะสม การใช้ผนญานั้นจะต้องเลือกใช้ให้ถูกกาลเทศะเหมาะสมกับผนญาแต่ละประเภท โอกาสที่จะพบกันและจ่ายผนญากันมีหลายโอกาสซึ่งเกี่ยวข้องกับประเพณีพื้นบ้านของชาวอีสาน เช่น

ลำดับที่	ผนญาอวยพร เรียกว่า ผนญาอวยพร	ความหมาย	หมายเหตุ
๑	ปีใหม่นี้ ขอให้ใหม่เมิดปี วันเวลานาที่ เดือนปีใหม่เมิดสิ้นดินและน้ำ ปูปลากะให้ใหม่ ปลาชิวใหญ่ทอแขนโป้ง ปลาชอกั้งทอตันตาลดอกไม้บานหอมพร้อม บ่ยอมหล่นเมิดปีฝนตกดีแต่พองาม ยามเฮ็ดนาบ่ท่วมบ่แล้ง ข้าวเฮาแพงขายได้ ราคาดีกว่าปีก่อน ผู้เลี้ยงม่อนตำผ้าฝ้าย รายได้ล้ำเศรษฐกิจ ขอให้ประเทศนี้ คนฮ่างมีหลายกว่าหมู่ คนผู้ทุกช่ยากใช้ ให้มีหน้อยล้ำบ่มี คนใจดีให้มากล้น คนอายุยืนบ่เก่าบ่แก่ ดูแลกันคือพี่น้อง ฮักแพงมันบ่หน่ายกัน เด้อ	อวยพรปีใหม่	
๒	ปีห้าสามเมิดตกแล้ว ปีใหม่มาเถิง ปีห้าสี่เวียนมาฮับเปลี่ยนกันเป็นมื่อ ผมขอถือโอกาสนี้ อวยพรวันปีใหม่ ประสงค์ใดขอให้ได้ สมด้ามดั่งหมาย ผู้ใดฮูปฮ่างฮ้าย ให้สวยหรือละออตฯ โขคลากไหลหลังมา สู้วันบ่มีเว้น ให้เจ้ามีเป็นได้ สมตั้งใจทุกสิ่งอย่าง ผู้ที่เป็นหม่าฮ้าง ได้แฟนฮู้ฮักจริง สิ่งบ่ดีปมาไกล อันตรายปมาผ่า พบแต่ทางก้าวหนา เจริญขึ้นบ่ถอย เป็นบ่าวสาวล้ำน้อย ร้อยปีกะยังดีคือเก่า โขคลากไหลหลังเช่า โฮมเจ้าสู้วัน นอนหลับนั้น ได้เงินพันเงินหมื่น ตื่นขึ้นได้ โขคพันล้าน เป็นเศรษฐกิจ สู้คน ๆ เด้อ...สาธุ	อวยพรปีใหม่	
๓	นอนหลับให้ได้เงินหมื่น นอนตื่นให้ได้เงินแสน แบมือมาให้ได้แหวนคำล้าน ออกจากบ้านให้เจ้าหล่มขุมเงินขุมคำ	ใช้ในโอกาสผูกแขนไปรับตำแหน่งใหม่	
๔	ให้เจ้ามีเงินล้าน ทำงานมีตำแหน่งสนุกนอนบ่แบงค์ แล่งเข้านบ่แต่เงินให้เจริญก้าวหน้าสิ้นสิ้นทวีคุณ	ใช้ในโอกาสผูกแขนอวนพรให้ลูกหลานไปทำงานต่างถิ่น	
๕	ฮ้ายกวาดหนิดีกวาดเข้า ขอให้อยู่ดีมีเฮง ให้มีความสุข ความเจริญ อย่าได้พบคนพาน อย่าได้หมาคนร้าย ขอให้เจ้ามีความสุขตลอดไป อายุ วรรณมัง สุขัง พลัง	ใช้ในโอกาสเฒ่าเจ้าผูกแขนให้ ตอนเลี้ยงเจ้าปู่	
๖	คั้นเจ้าออกนอกบ้าน กะให้หล่มขุมทรัพย์ คั้นเจ้านอนหลับ กะให้ฝันเห็นเลขสามตัวท้าย	ถ้าเจ้าออกนอกบ้าน ให้ตกหล่มขุมทรัพย์ ถ้าเจ้านอนหลับก็ให้ฝันเห็นเลขสามตัวท้าย	

ลำดับ ที่	ฎาวยพร เรียกว่า ฎาวยพร๙	ความหมาย	หมาย เหตุ
๗	คอยอยู่สบายมัน เสมอมันเคือเก่าเคือ ให้เจ้าอยู่ดีมีแวง ความเจ็บอย่าได้ ความช้อย่ามิให้ไปดีมีโชค โรคร้ายอย่า มาพาน มารร้ายอย่ามาเบียด ให้เจ้ามีอายุ วรรณังสุขขัง พลังเคือ	ขอให้เจ้าอยู่ดีมีสุข สุขภาพแข็งแรง ความเจ็บ อย่าให้ได้ ความช้อย่าให้มี ให้ไปดีมีโชค โรค ร้ายอย่ามาพาน มารร้ายอย่ามาเบียด ให้เจ้ามี อายุ วรรณัง สุขขัง พลัง	
๘	ความเจ็บอย่าให้ได้ ความช้อย่าให้มี เคราะห์อย่าเห็นเวรอย่าพ้อ ให้ได้ผู้รู้ให้ได้ผู้ดี มีลูกให้บอกฟัง มีหลานให้บอกง่าย เคือหล่าเคือ	ใช้อวยพรในวันปีใหม่ วันสงกรานต์ และ แต่งงาน	
๙	ศรัทธาท่านผู้ทำบุญ ให้ยังมีไปหน้า ไปทางใดให้คนเอ็น ความสรรเสริญมีคู่บ่อน	ศรัทธาท่านผู้ทำบุญ ให้มีมั่งมี ๑ ขึ้นไป ไปไหน ก็มีคนพูดถึงสรรเสริญทุกที่ไป	
๑๐	ขออวยพรให้เจ้าศรัทธาท่านผู้แต่งงาน แม่นต้องการสิ่งใด ให้สมบอง จงคาดแคล้วโพยกัยให้หลบหลีก ให้สุขสมชมชื่น สิ้นฤดี ข้าชีวิตอย่าพบพานมารผจญ ให้เจ้าสุขสมหวังทั้ง เครือญาติ สิ่งทีพลาตผิตหวังนี้ให้หนีหาย	ขออวยพรให้ท่านผู้ที่มาทำบุญ ถ้าต้องการสิ่งใด ให้สมบอง จงคาดแคล้วโพยกัยให้หลบหลีก ให้ สุขสมชมชื่นสิ้นฤดี ชีวิตอย่าได้พบพานมารผจญ ให้เจ้าสุขสมหวังทั้งเครือญาติ สิ่งทีพลาตผิตหวัง ให้หนีหาย	
๑๑	ทวดาฟ้าดินช่วยบันดล ให้กุศลคำจุนคุณธรรมขอศรัทธา ท่านทำบุญ หนุนส่งผู้สุเจ้าให้สูงเอื้องให้เหลิงเหลียม แม่น ตั้งทองใสของฮอง	ทวดาฟ้าดินช่วยบันดล ให้กุศลคำจุนคุณธรรม ขอศรัทธาท่านทำบุญ หนุนส่งให้เจ้ารุ่งเรือง ให้ ม่วงใสเหมือนทองคำ	
๑๒	สำบายดีทุกท่าน ที่มางานเลี้ยงรับส่ง ใจประสงค์อยากพบพ้อ ผู้เพินย้ายไปจากเฮา อยากได้ฟังคำเว้า จากใจก่อนลิจาก ก็อยากฝากสิ่งของให้ เพื่อกันไว้บให้ลิม ที่เคยยืมเงินใช้ ลิมมันสาเคือท่าน ทานให้หมู่พวกบ้าง ไปทางหน้าสูงเอื้อง ที่เคยเคืองขัดข้อง หมองใจกันให้ถิมปล่อย เรื่องวุ่นวายใหญ่น้อย ให้ไลถิมก่อนลิจไป ดีใจหมู่ได้ย้าย สมตั้งใจทุกสิ่งอย่าง นับมือห่างจากกันแล้ว ได้พบพ้อต่อมือผิน คั้นหมู่ไปทางหน้า หากินบักมปาก ทุกขัยากหลายสิ้นสิ้น ทนบได้ให้บอกกัน เฮาสลิมรถอีแต็ก รถอีแต่นไปแทนแห แก่หมู่มาอยู่ที ดีฮ้ายกะดั่งเดิม ขออวยพรเสริมให้ หมู่ไปดีมีสุขยั้ง สิ่งใดดีให้หลังเช่า สิ่งใดฮ้ายให้หลังหนี ตำแหน่งงานดีขึ้น เงินทองบ้อเคืออยาก ความลำบากอย่าพบพ้อ โพยกัยฮ้ายให้ห่างไกล สุขสำบายปานได้ขึ้น เมืองสวรรคเคือเสี้ยว สนใจเคียวสู่ด้าเงินงานพร้อมคู่สูอัน เสี้ยวเอย	ใช้อวยพรงานเลี้ยงรับส่ง	
๑๓	ให้เจ้ามีเงินล้าน ทำงานมีตำแหน่ง สนุกนอนนับแบงค์ แลงเข้านับแต่เงิน ให้เจริญก้าวหน้าล้นล้นทวีคูณ	ให้เจ้ามีเงินล้าน ทำงานมีตำแหน่ง สนุกนอนนับ แบงค์ เข้าเียนนับแต่เงิน ให้เจริญก้าวหน้าล้น เหลือทวีคูณ	

ลำดับ ที่	พญาอวยพร เรียกว่า พญาอวยพร๑	ความหมาย	หมายเหตุ
๑๔	<p>ข้าขอบบอบไหว้ ประธานใหญ่ในงานสุขสำราญคู่คน ที่สนใจมา งานนี้ วันที่มีงานเลี้ยง ส่งสรรค้งงานแต่ง นื่องคำแพงฮักกันมัน พัวพันไว้ด้วยฮักหลาย ขอแสดงความดีใจด้วย เจ้าสาวสวย เจ้าบ่าวหล่อ เหมาะสมกันกะด้อ ช่างหาพ้อกะช่างเป็น ช่อยอยากเห็นหมู่เจ้า มีลูกหลานหลานเหลนหล่อน ช่อยออนซอน ล่งหน้า ว่าลูกเจ้าต้องหล่อสวย จึงขออวยพรให้ ได้มีเป็นทุกสิ่ง อย่าง ตามที่หวังवादไว้ สมใจเจ้าใฝ่ฝันมีลูกหลานไวพ้าว เป็นบ่าว สาวเจ้าได้เฟิงไทยบ้านไคยอयोग มวลพี่น้องได้เฟิงพา ให้เจ้ามีอายุมัน ขวัญยืนยาวยิ่ง สิ่งใดดีโหล้งเข้า สิ่งใดฮ้ายให้หล้ง หนี เป็นเศรษฐีพันล้าน การงานให้ลุลหล้ง ย่างไปใสไทยบ้านห่ม แห แหนเจ้าด้วยฮักแพงความแข็งแรงคงมัน บมีวันแปรเปลี่ยน ผิวนวนเนียนปานยังน้อย มีช่อยช่าชอยแสง ฮักแพงฮอดมือเถ่า ดูแลกันฮอดมือแก่ เป็นแม่ตู้พ่อตู้ ซูไม้เท้าชอยเดิน ฟันหละเดื่อ</p>	ใช้อวยพรงานแต่งงาน	
๑๕	<p>ลำบายดีทุกท่าน ที่เคารพรักฮักแพง มาพาแลงตุ้มโฮม คุยกันกิน ข้าว เจ้ามีปลามีเหล้า ช่อยมีผักกะเตาบั้งไซ้ เจ้ามีอบไก่บักผู้ใจัน ช่อยมีผักกะโดนจ้ำแจ้วบอง มีของกินกองโจ้โก้ แบ่งกันกินคุยกัน ม่วน อิมแล้วชวนกันออกคิน ใส่เพลงเต็งให้ม่วนมัน คันมีใจให้กัน แล้ว เหยียบตั้นกันกะบ่ว่า เตะกันนำกะบ่เว้า ช่อยฮักเจ้าอย่างเดียว หาผูกเสี่ยวเอาไว้ อายุไกลเคียงกันเดื่อละท่านคันผูกเสี่ยวกับพ้อเถ่า ซุมหมู่เจ้าอย่างกระทำให้มียาเกรงไว้ ควรบ่ควรให้คิดก่อน ขออวยพรส่งท้าย ให้พี่น้องคู่คู่คน ความทุกข์จนอย่ามาไกล โขย ภัยให้หนีห่าง ผู้ที่เป็นหม้ายฮ้าง หาแฟนได้บ้านแต่งเอา ผู้ใดมีแฟนเถ่า ให้แข็งแรงแ่งบ่หล้าวาสนาหลายได้ข้างเถ่า ชาย งาได้คำแพงสาวคำแพงน่องชายหล้า ให้หาแฟนได้สวยหรือ ซุมพ้อแม่พี่น้อง มีแฟนแล้วให้หมั้นยีนนอนหลับนั้น ได้เงินพันเงิน หมื่น ตื่นขึ้นได้ เงินค่าแก้วหลังโฮม...เดื่อ</p>	งานพบปะสังสรรค์ตุ้มโฮม	
๑๖	<p>ให้เจ้าเป็นคู่แก้วคู่ขวัญ ให้เจ้าฮักกันบมีเปิด ลูกแก้วเกิดหญิงชาย สุขสำบายจนแก่เฒ่า สมบัติหลังเข้าเนืองนอง เงินทองมีมากล้น เทอญ”</p>	อวยพรคู่บ่าวสาว ขอให้คู่บ่าวสาวจง มีความรักต่อกันอย่าได้เสื่อมกัน ให้ได้ ลูกหญิงลูกชายให้มีความสุขใน ครอบครัวจนแก่เฒ่าชรา มีทรัพย์สิน สมบัติแก้วแหวนเงินทองมากมายอย่า ขาดมือ	
๑๗	<p>ขอสบายกายใจตั้ง แนวหวังให้บังเกิด พรประเสริฐขึ้นช้อย ศรี ช้าน้อยกล่าวโดย อันว่าภอยภยฮ้าย อันตรายอย่าบังเบียด แนวเสนียดหมอกกลัว กลัวย่านอย่าพานพา ขอผลาบุญอยู่ ซูเสริม เดิมส่ง อันเขตขงพี่น้องให้อยู่ดี พระเฮยฯ</p>	พญาอวยพรปีใหม่	
๑๘	<p>ปีใหม่เวียนอีกครั้ง สุขัง พลัง ให้ล้อยขึ้นคินและวันทุกมื่อ เกษม ล้วนกว่าไผ ประดุจดั่งดอกไม้ แก้วกลิ่นมาลาหอม จอมเทวาพระยาอินทร์ ป่อนล่องทางไค้ กายและใจเหลือ เหลืออม เทียมชีวันมันเที่ยง บมีเอียงและค้อย จักด้านลิ่งอัน แท้นา</p>	อวยพรปีใหม่ กายใจเข้มแข็ง ถึงฤดูปีใหม่มาอีกหนึ่งครั้งขอให้ทุกคิน วันมีแต่ความสุขความเจริญสดชื่น เหมือนดอกไม้ที่อยู่ในสวนของพระอิน และลงมาอยู่ในโลกไม่มีโรครภัยไข้เจ็บ เข้ามาทำร้ายร่างกาย	

ลำดับ ที่	ผญาอวยพร เรียกว่า ผญาอวยพร	ความหมาย	หมายเหตุ
๑๙	<p>นมัสการพระคุณเจ้า ที่เคารพอย่างสูง สำนายดี สู้คน ที่มาอบรมเทือนี่ ผลาไม้ได้พ้อหน้า วาสนาหลายได้มาฮ่วม มาคุ้มโหมเป็นพี่น้อง มาตีส้องฮ่วมบุญ ขอบพระคุณทุกท่าน ที่ดูแลเอาใจใส่ แนวใดแซบหาให้ ใจหมู่เจ้าจั่งแม่นดี คั้นมีใจให้กันแล้ว แจ้วเกลือกะอ่อย แม่นว่ามีลากก้อย ซังแล้วบ่อยากเหลียว ข่อยสิเที่ยวหาหมู่เจ้า คั้นส่งข่าวไปเถิง แม่นลิเหิงปานใด ใจผูกพันเป็นพี่น้อง ลิมาเป็นทองผืนแน่น แผ่นเดียวกันหมั่นแก่น มาเป็นแฟนฮ่วมบ้าน เฮือนซานต้อดเข้าฮ่วมกัน โจ๊ะบพั้น ทักทายกันท่อนี้ก่อน ขออวยพรส่งท้าย ให้หมู่เจ้าจอยู่ดี อย่าได้มีเหตุฮ้อน สรรพลิงอันใด โปยภัยหาย อันตรายให้หนีเกลี้ยง ซื่อเลียงให้ตั้งกอง เงินทองให้หลั่ง สุขสมสมหวังสู่दान เงินงานพร้อมคู่สูอัน คั้นผู้ใดฮ่วมฮ่างฮ้าย ให้สวยหรือลลอลตา ผู้ชราสูงอายุ เป็นบ่าวสาวใสซิง แขนขาแน่นอั้งตั้ง เคาะหม่องได้กะดั่งดิงดิง หม่องไต่ยานตัวบด้วย ให้เต็มดั่งดั่งบ่าวสาว ชุมบ่าวสาวสำน่อยให้สวยงามเลิศหรือ ขอเงินพ่อแม่ได้คุ้มมือ ไปโรงเรียนให้ครูฮักแพง ให้แข็งแรงเก่งพร้อม เป็นคนดีพ่อแม่ได้เพิง เถิงพระธรรมทุกถ้วนหน้า ปัญญากว้างเลี่ยนไหล สอบเพื่อใดกะให้ได้ สมตั้งใจได้แต่สี่ เป็นเศรษฐีทุกถ้วนหน้า พาพี่น้องให้ฮ่างมี ขอให้วัดแห่งนี้ จงเป็นที่สุขสงบ ดลให้เขาได้มาพบ พ้อกันอีกเทือหน้า ครูอาจารย์ให้ยืนหมั่น ฮักแพงกันบ่เป็นอัน อายุยืนฮอดร้อย ห้าสิบปีได้คู่สูคน ความทุกขจอนอย่ามาใกล้ อันตรายอย่ามาผ่า สุขสำบายทุกถ้วนหน้า รวยล้นคู่สูคน...เดื่อพี่น้อง</p>	<p>ใช้อวยพรงานอบรมคุณธรรมจริยธรรม</p>	
๒๐	<p>ปีใหม่มาฮอดแล้ว อวยพรแถมถ่ายขอให้สุขขยั้งลัน เกินฟ้าหมู่แถน ให้อยู่ในศีลห้า บุญผลาได้ห่มห่อตามธรรมพระพุทธเจ้า คองเค้า แต่บรูมฝ้ายเส้นขาวผูกไว้ คือดวงใจผูกมัดใส่บุญศีลทานแนว ใต้ เคยได้ทำก่อสร้าง เป็นทางแก้วสงพร แหน่เดื่อ</p>	<p>อวยพรปีใหม่ อยู่ในศีลธรรม มีความหมายว่า ถึงเทศกาลปีใหม่เวียน มาอีกครั้ง ขออวยพรให้มีความสุข เหมือนอาศัยอยู่ในสวรรค์ บุญที่ผู้ผู้ แขนนี้ได้เคยทำไว้ขอให้มาดลบันดาล ประทานพร ผ่านฝ้ายสีขาวให้มี ความสุข ความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป</p>	

ลำดับ ที่	ผญาอวยพร เรียกว่า ผญาอวยพร	ความหมาย	หมายเหตุ
๒๑	<p>ฮ้ายกวาดหนี ฮ้ายกวาดหนี ฮ้ายกวาดหนี ดิกวาดเข้า ดิกวาดเข้า ดิกวาดเข้า ขวัญเจ้าให้หลังโฮม เต๋อ ศรี ศรี ศรี สิทธิพระพร บวรล้ำเลิศ ฝ่ายแก้วเกิดเมืองสวรรค์ ปันลงมาให้ผู้ชำผูกแขนหลานในมือนี้นี้ มาเยอขวัญเอย ขวัญเจ้ามาฮอดแล้วให้เจ้าอยู่สวัสดิ มีสุขภาพดีแข็งแรง พ่อแม่อีกแพงหลายบ่บ่อย พี่น้องชอยสงเสริม การงานให้ก้าวหน้า การศึกษาให้เฮื่องสูง ได้เกรดสูงสี่ลั่นตั้งที่เจ้าปรารถนา ให้เจ้ามีอายุยืนยาว ผิวพรรณขาวอ่องต้อง งามผุดผ่องส่องใส ไผเห็นกะฮักกะแพง ให้เจ้าแข็งแรงบ่เจ็บบ่ไข้ พ่อแม่พี่น้องได้เฟิงพา จิตตาโร รัมมา วัฒนันติ อายุ วัฒนโณ สุขัง พะลัง โอม สะวาหิ โอม สะวาหะ โอม คุ ตะ คุ ตะ ..เพี้ยง</p>	คำอวยพรผูกแขนลูกหลาน	
๒๒	<p>ฮ้ายกวาดหนี ฮ้ายกวาดหนี ฮ้ายกวาดหนี ดิกวาดเข้า ดิกวาดเข้า ดิกวาดเข้า ขวัญเจ้าให้หลังโฮม เต๋อ ศรี ศรี ศรี สิทธิพระพร บวรล้ำเลิศ ฝ่ายแก้วเกิดเมืองสวรรค์ ปันลงมาให้ช้อยผูกแขนพ่อใหญ่.....ในมือนี้นี้ มาเยอขวัญเอย ขวัญเจ้ามาฮอดแล้วให้เจ้าอยู่ดีมีแสง นอนหลับได้เงินพัน นอนฝันได้เงินหมื่น นอนตื่นได้เงินแสน แบนมือไปได้เงินล้าน ออกนอกบ้าน พ้อห้องอาหารรีสอร์ท มีผู้สาวมาห่มกอด ไปนวดหลังนวดแหว ให้ม่วนชื่นโฮแซว บ่แก่บ่เฒ่า อยู่เป็นเจ้าโคตรหม่วงศา สมปรารถนาทุกสิ่งทุกประการ เต๋อ จิตตาโร รัมมา วัฒนันติ อายุ วัฒนโณ สุขัง พะลัง</p>	คำอวยพรผูกแขนผู้สูงอายุชาย	
๒๓	<p>ฮ้ายกวาดหนี ฮ้ายกวาดหนี ฮ้ายกวาดหนี ดิกวาดเข้า ดิกวาดเข้า ดิกวาดเข้า ขวัญเจ้าให้หลังโฮม เต๋อ ศรี ศรี ศรี สิทธิพระพร บวรล้ำเลิศ ฝ่ายแก้วเกิดเมืองสวรรค์ ปันลงมาให้ช้อยผูกแขนแม่ใหญ่...ในมือนี้นี้ มาเยอขวัญเอย ขวัญเจ้ามาฮอดแล้วให้เจ้าอยู่ดีมีแสง นอนหลับได้เงินพัน นอนฝันได้เงินหมื่น นอนตื่นได้เงินแสน แบนมือไปได้เงินล้าน ออกนอกบ้านได้ไปวัดไปวา ลูกหลานพาไปไหว้พระธาตุ อาจารย์ ให้เจ้าสุขสำราญแข็งแรงบ่แก่บ่เฒ่า อยู่เป็นเจ้าโคตรหม่วงศา สมปรารถนาทุกสิ่งทุกประการ เต๋อจิตตาโร รัมมา วัฒนันติ อายุ วัฒนโณ สุขัง พะลัง</p>	คำอวยพรผูกแขนผู้สูงอายุหญิง	

ลำดับ ที่	ผลญาวพร เรียกว่า ญาวพร	ความหมาย	หมาย เหตุ
๒๔	ปีใหม่มาฮอดแล้ว หลานลีเหล่าอวยพรขอให้(ยาย/ตา/ปู่/ย่า) สุขซี อย่ามีภัยฮ้อนโกชนาปลาข้าว คาวหวานให้กินแซบ อย่าได้มีเหตุฮ้อน ในร่างแก่นกายอายุยืนยาวมัน หลายร้อยปีอย่าให้หล่นคนได้ลื้อช่าก้อง เถิงเท่าหัวแคน	อวยพรปีใหม่ ขอให้อายุยืน ถึงเทศกาลปีใหม่แล้ว ขออวยพรให้ญาติผู้ใหญ่ (ยาย/ตา/ปู่/ย่า) มีความสุขมาก ๆ อย่าได้มีเรื่องเดือดเนื้อร้อนใจ ทานข้าวให้เอร็ดอร่อย มีอายุยืนยาวนาน หลายร้อยปีจนผู้คนได้กล่าวถึง	
๒๕	บุญผลาสมภาร ให้สุขซีดีล้วนแนวใดควรให้ทำไว้ การงานให้คงที่มีแต่ดียิ่งล้ำ เกินบ้านหมู่เขา เวียกของเจ้า ให้โง่งรุ่งเรืองรองคนเขาปองทำลาย ให้มายไปเหม็ดลีน อาหารกินทาสาใช้ เอ็นไผกะไต้จ่าย สุขสบายต่อเนื่อง บ่มีหม่องหม่นศรี แท้ต่อ	อวยพรปีใหม่ ขอให้การงานรุ่งเรือง มีความหมายว่า ถึงช่วงปีใหม่แล้ว ขอให้มีความสุข ทำบุญอะไรไว้ขอให้มาเป็นแนวทางในการสร้างเสริมชีวิตให้ร่มเย็น หากมีคนหมายปองที่จะทำลาย ขอให้ไม่สามารถทำลายได้ ส่วนอาหารการกินก็ขอให้อุดมสมบูรณ์อย่าขาดแคลน	
๒๖	อวยพรปีใหม่ เติบใหญ่เป็นคนดี ปีใหม่นี้ขอให้ลูกหลานเหลน มีแต่ความสุขใจทุกวันคืนมือ ถือปากเขียนคั้นเขียนวิชากล้าแก่ง สอบเส็งโลงะได้ไวลี้ดั่งลม คาวเมื่อใหญ่ขึ้นแล้ว ให้ตั้งต่อความดี อย่าได้ทำภัยพาลก่อกรรมทำร้าย หลานหญิงชายของข่อย สมวัยใสส่องพอปานลูกพระแก้ว แววเหลื่อมงดงาม	อวยพรปีใหม่ เติบใหญ่เป็นคนดี เป็นผลญาที่เหมาะสำหรับผู้ใหญ่กล่าวอวยพรให้ลูกหลาน โดยมีความหมายว่า ปีใหม่ปีนี้ขอให้ลูกหลานมีแต่ความสุขความเจริญเรียนหนังสือก็เก่ง การสอบก็ผ่านไม่เป็นสองรองใครเมื่อเติบโตแล้วก็ไม่ได้ทำความชั่วมีแต่ความดีที่ปกป้องคุ้มครองให้สวยงาม	
๒๗	ฮ้ายกวาดหนี ฮ้ายกวาดหนี ฮ้ายกวาดหนี ติกวาดเข้า ติกวาดเข้า ติกวาดเข้า ขวัญเจ้าให้หลังโฮม เตอ ศรี ศรี ศรี ฝ่ายเล่นนี้ เป็นฝ่ายที่ศักดิ์สิทธิ์ ผูกแขนแล้วลิมิฤทธิ์สูงเฮืองไปหน้า อันหมู่โรคาไซ่ หวัดโอบมาผ่า พบแต่ทางก้าวหน้าเจริญขึ้นดั่งฝัน นอนหลับนั้นได้เงินพันเงินหมื่น ตื่นขึ้นได้ เงิน เงิน เงิน และทอง โอม อุ อะ มุ มะ มูลมา สะทา โสทธิ ภาวันตุ เต...โอม.... จิก จิก จิก .....เพียง	อวยพรผูกแขน	
๒๘	อวยพรเด้อพี่น้องให้เจ้าสุขอยู่ล้วน ผลที่ก่อกรรมดี...ให้อยู่แดงมีฮี...ให้อยู่ดีมีแสง บ่เปลี่ยนแปลงสุขนั้น อายุยืนยาวมัน...พันปีอย่าได้หล่า มีเดชาเกียรติก้อง...ให้คนยอกล่าวขาม มีแต่หัวยามๆนามยศปรากฏไกล...สุขสดไสบมีเฮง กว่าคนเขาທံค้าย...พ้อแต่ดีบมีฮ้าย มาทำลายให้ม้างมุ่น...ความเจ็บเป็นเอ็นอ่อน อย่าลิมิท้อกิน...ให้หายลีน แก่ท่านเด้อ...	อวยพรขอให้มีความสุข	